

## OSMANLI KAYNAKLARINA GÖRE YUNANİSTAN'IN I. DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİ

İsmigül ÇETİN\*

### ÖZ

Gudi Darbesi ve ardından Eleftherios Venizelos'un iktidara gelmesi sonucunda Yunanistan'da büyük bir değişim başlamıştır. Yunanistan'ın Balkan Savaşlarında kazandığı büyük zafer Megali İdea'nın gerçekleştirilebileceği düşüncesini kuvvetlendirmiş ve bu düşünce hem devlet adamlarını hem de toplumu etkilemiştir. Bu düşüncenin en önemli savunucularından olan Venizelos, I. Dünya Savaşı'nı Megali İdea'yı gerçekleştirmek için bir fırsat olarak görmüş ve savaşı kazanacaklarına kesin olarak inandığı İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girmek istemiştir. Ancak Yunan devlet adamlarının tamamı aynı görüşü paylaşmamış, Venizelos başta Kral Konstantin olmak üzere Alman yanlısı devlet adamları ile karşı karşıya gelmiştir. Başlangıçta Venizelos iktidardan uzaklaşmış, ancak Haziran 1915'de yapılan seçimleri kazanarak yeniden iktidara gelmiştir. Fakat Kral Konstantin ile aralarındaki fikir ayrılıkları nedeniyle istifa etmiş, yapılan seçimlere de katılmayarak siyaset dışı kalmıştır. Bu durum Milli Bölünme denilen sürecin başlamasına neden olmuştur. Bu süreçte İtilaf Devletleri Yunanistan'ı hem ekonomik hem de askeri baskı altına almışlar ve ülkenin birçok yerini işgal etmişlerdir. Atina'daki Osmanlı sefiri Galip Kemalî Bey Yunanistan'ı İtilaf Devletlerinden uzaklaştırmak ve tarafsız kalmasını hatta Osmanlı Devleti ile ittifak yapmasını sağlamak için çaba sarf etmiştir. Ancak Milli Bölünme'nin galibi Selanik'te ayrı bir hükümet kuran Venizelos olmuş ve iktidarı ele geçirerek Kral Konstantin'in tahttan indirilmesini sağlamış ve Yunanistan'ı İtilaf Devletlerinin yanında savaşa dâhil etmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Yunanistan, I. Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti, Galip Kemalî Bey, Venizelos

### ABSTRACT

As a result of the Goudi Coup and the coming of Eleftherios Venizelos in power, a great change began in Greece. Greece's great victory in the Balkan Wars strengthened the thought that Megali Idea could be realized, and this thought affected both statesmen and society. Venizelos, one of the most important advocates of this thought, saw the World War I as an opportunity to realize Megali Idea and wanted to enter into the war with the Entente Powers, which was firmly believed would win the war by him. On the other hand all Greek statesmen didn't

\*Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Yozgat, ORCID: 0000-0001-6143-1259, E-posta: ismigul.cetin@bozok.edu.tr

share the same view, Venizelos faced pro-German statesmen, especially King Constantine. Initially Venizelos departed from power, but came back to power after winning the elections held in June 1915. However, he resigned due to differences of opinion with King Constantine and remained out of politics by not participating in elections. This caused to begin the process called the National Schism. In this interval, the Entente States put Greece under both economic and military constraints and occupied many parts of the country. The Ottoman ambassador in Athens Galip Kemalî Bey made an effort to quit Greece from the Entente States and to maintain its neutrality and even make an alliance with the Ottoman State. However, Venizelos who founded a separate government in Thessaloniki was the founder of the National Schism, and deposed King Constantine and included Greece in the war along side the Entente Powers.

**Keywords:** Greece, First World War, Ottoman State, Galip Kemalî, Venizelos

20. yy neredeyse bütün dünyada olduğu gibi Yunanistan'da da oldukça sancılı başlamıştır. Ticaret, sanayi ve tarımda yaşanan sorunlar Yunan Hükûmeti tarafından çözümlenememiş, kentli nüfus sürekli artmış, tüccarlar, sanayiciler haklarını korumak için kooperatiflerde, derneklerde bir araya gelirken, işçiler de sendikalar kurmaya başlamış, çiftçiler ise çeşitli ayaklanmalarla seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Aynı dönemde küçük ve orta sınıf ailelerin çocuklarına subay olma yolu açılmış, böylece ordu içerisinde gelir seviyesi yüksek sınıflar ile gelir seviyesi düşük olan sınıflar ve bu sınıfların fikir duygu ve ideolojilerini benimseyip temsil eden subaylar ortaya çıkmıştır. Bu askeri sınıflar ile hükûmet arasında yaşanan gerginlik, 14 Ağustos 1909'da ayaklananların toplandığı Atina banliyösünün adıyla anılan ve Yunanistan'daki ilk askeri darbe olan Gudi Darbesi'nin başlamasına neden olmuştur. Bu darbe milliyetçi öğrenciler ve siviller tarafından da desteklenmiş, Başbakan Theotikis liderliğindeki hükûmet ayaklananların isteklerini kabul etmek zorunda kalmıştır. Darbecilerin en önemli talebi Megali İdea'ya<sup>1</sup> bağlılıktır. Bu darbenin en önemli sonuçlarından biri, şeklen de olsa hâlâ Osmanlı toprağı sayılan Girit'de yaşayan siyasetçi Eleftherios Venizelos'un darbeciler tarafından Yunanistan'a davet edilerek, hem reformların hem de Yunan siyasetinin lideri konumuna yükseltilmiş olmasıdır (Erdem 2010: 70-75; Koliopoulos vd. 2010: 66-67).

Darbe sonrası Venizelos'un önerisiyle Stefanos Dragumis geçici bir hükûmet kurmuş, ardından 8 Ağustos 1910'da seçimler yapılmıştır. Venize-

---

<sup>1</sup>Megali İdea veya Great Idea (Büyük Fikir) Yakın Doğu'da Yunanlıların yaşadığı bütün bölgeleri İstanbul başkent olmak üzere tek bir devlet çatısı altında birleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu deyim, ilk ortaya atan bağımsız Yunanistan'ın ilk siyasetçilerinden biri olan Ioannis Kolettis'dir. Kolettis 1844'de Yunan Parlamentosu'nda yaptığı konuşmasında "*Yunanistan Krallığı, Yunanistan'ın tamamı değildir; sadece bir parçası, en küçük, en yoksul bir parçasıdır. Millet (yani Yunanlılar) sadece Krallık içerisinde yaşayanlar değil, aynı zamanda Yanya'da, Teselya'da, Seres'de, Edirne'de, İstanbul'da, Trabzon'da, Girit'e, Sisam'da ve Yunan tarihi veya Yunan ırkıyla bağlantılı diğer yerlerde yaşayanlardır.*" (Clogg 2013: 47).

los seçim kampanyasına resmen katılmadan bağımsız milletvekili olarak seçilmiş, ardından Kral Georgios tarafından başbakan olarak atanmış ve 22 Ağustos 1910'da Liberal Parti (Kommo Ton Fileleftheron)'yi kurmuştur. Ancak Venizelos ile çoğunluğu muhafazakârlardan oluşan Meclis arasında çatışma çıkmış, Venizelos, Kral'ı yeni seçime gidilmesi konusunda ikna etmiş, 28 Kasım 1910'da yapılan seçim sonucunda Venizelos Meclis'te çoğunluğu elde etmeyi başarmıştır. Böylece parlamento desteğini elde eden Venizelos, Yunanistan tarihi için oldukça önemli olan reform dönemini başlatmıştır (Koliopoulos vd. 2010: 68; Demiröz 2005: 298; Erdem 2010: 76-78).<sup>2</sup>

Venizelos, 1911'de daha liberal yeni bir anayasa çıkartmış, askeri alanda yaptığı reformlar sayesinde Yunanistan'ı askeri açıdan güçlendirmiştir. Mart 1912'de yeni seçimler yapılmış, Venizelos bu seçimden de zaferle ayrılmıştır. Ama hem Venizelos hem de Yunanistan asıl atılımını Balkan Savaşları ile yapmış, bu savaşların sonunda Yunanistan, Yanya'yı, Selanik'i, Güney Makedonya'yı, Girit'i ve Ege Adalarını işgal ederek hem yüzölçümünü hem de nüfusunu iki katına çıkartmayı başarmıştır. Bu Yunanlılara ve Venizelos'a Megali İdea'nın gerçekleşebileceğine dair büyük bir ümit vermiştir (Progonati 2014: 108; Erdem 2010: 80).

Balkan Savaşlarının sonlarına doğru Yunanistan'da önemli bir gelişme olmuş, Kral Georgios 18 Mart 1913'te Selanik'te, kimilerine göre dengesiz yada anarşist, kimilerine göre ise yabancı güçlerin aleti olan Shinas isimli biri tarafından öldürülmüştür. Georgios'un İngiliz yanlısı olduğu bilinmektedir. Buna karşılık Velihaht Konstantin Alman yanlısıdır. Dönemin Yunan yazarları Kral Georgios'un Alman çıkarlarına kurban gittiğine inanmışlardır. Zira Georgios'un ölümünden sonra Konstantin tahta çıkmıştır (Erdem 2010: 83).

I. Dünya Savaşı öncesinde Yunanistan, Balkan Savaşlarında elde ettiği toprakları Bulgarlara ve Osmanlı Devleti'ne karşı koruma kaygısı yaşamıştır. Bulgaristan ile Makedonya konusunda çatışma yaşayan Yunanistan, Osmanlı Devleti ile de Ege Adaları nedeniyle karşı karşıya kalmıştır (Yellice 2016: 207). Balkan Savaşları sırasında Yunanistan'ın eline geçen Limni, Sakız, Midilli, Gökçeada ve Bozcaada'nın statüsü, savaş sonunda imzalanan Bükreş, Londra ve Atina Antlaşmalarına rağmen kesinleşmemiş, iki ülke kesin kararın Avusturya-Macaristan, Almanya, İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya tarafından verilmesini kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu devletler 13 Şubat 1914'de iki devlete tebliğ ettikleri karar ile Meis, Gökçeada ve Bozcaada'yı Osmanlılara, diğer adaları ise Yunanlılara bırakmışlardır (Özman 1988: 198; Yellice 2017: 104-105). Ege Adaları özellikle Sakız ve Midilli Osmanlı Devleti için Anadolu'nun hem Oniki Adalara yerleşmiş olan İtalya'ya hem de Yunanistan'a karşı korumak için hayati öneme sahiptir. Bu nedenle Osmanlı Hükûmeti kararı kabul etmemiş, gerekirse savaşarak

---

<sup>2</sup> Demiröz 1910 yılındaki ikinci seçimin tarihini Aralık 1910 olarak vermektedir (Demiröz 2005: 298).

adaların geri alınacağını bildirmiştir. Osmanlı Hükûmeti'nin bu tutumu, aynı anda Bulgar tehdidi ile de karşı karşıya kalan Yunanistan'ı korkutmuş ve meselenin çözümlenmesi için İngiltere'nin Türklere baskı yapmasını istemiştir (Yellice 2017: 106-107). Yunanistan ve Osmanlı Devleti arasında çıkan bir savaşın bütün Balkanları etkilemesinden korkan İngiltere, iki ülkeyi uzlaştırma girişimlerinde bulunmuştur. Venizelos, gerek İngiltere ve Fransa'dan beklediği desteği göremediği için, gerekse aralarında ittifak antlaşması olmasına rağmen Sırbistan'ın Yunanistan'a yardıma gelemeyeceğini itiraf etmesi nedeniyle Osmanlı Devleti ile hazırlıksız bir savaşa girmekten çekinmiş, bu nedenle İngiltere'nin çağrısını kabul etmiştir. Sonuç olarak 21 Temmuz 1914'de Brüksel'de Osmanlı Hükûmeti ile Yunan Hükûmeti arasında görüşmeler başlamıştır (Yellice 2016: 208-209). Hatta konuyu çözümlenmek amacıyla Yunan Başbakanı Venizelos ile Sadrazam Sait Halim Paşa arasında Brüksel'de bir görüşmenin yapılması kararlaştırılmış, Venizelos Atina'dan ayrılarak Münih'e kadar gitmiş ve Sait Halim Paşa'yı orada beklemiştir. Tam bu sırada Saraybosna'da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliahdı ve eşi öldürülmüş, dolayısıyla görüşme yapılmadan Venizelos Atina'ya dönmek zorunda kalmıştır (Söylemezoğlu 1946: 204).

Ege Adaları dışında Müslüman ve Rum azınlıklara uygulanan muamele konusu iki ülkeyi neredeyse savaş durumuna getirmiştir. Yunanistan, Osmanlı Devleti'ndeki Rumlara karşı kötü muamelede bulunduğunu iddia ederken, Türk Hükûmeti de Makedonya'da yaşayan Müslümanlara karşı kötü muamelede bulunduğunu ve hatta katliamlar yapıldığını iddia etmiştir. 12 Haziran 1914'de Venizelos Yunan Parlamentosu'nda yaptığı konuşmada bu mesele nedeniyle iki ülkenin savaşabileceğini söylemiştir (Yellice 2016: 207-208). Bu dönemde iki ülke arasında büyük bir göç dalgası yaşanmıştır. Venizelos'un teklifi üzerine Makedonya'daki Müslüman ahali ile Aydın vilayetindeki Rumların mübadele edilmesi fikri ortaya çıkmış ve bu amaçla müzakereler başlamıştır (BOA, DH.EUM.EMN 116-67/001. BOA, DH.ŞFR. 41-141/001). Ancak hem Anadolu'daki Rumların Yunanistan'a göç ettirilmesi Megali İdea için iyi bir gelişme olmayacağından Yunanistan isteksiz davrandığı, hem de kısa süre sonra I. Dünya Savaşı patlak verdiği için bütün bu görüşmeler sonuçsuz kalmıştır (Çetin 2010: 155 vd.).

Aynı dönemde Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında Alman yanlısı bir ittifak kurulmasını isteyen Alman İmparator'u Wilhelm, Yunan Kralı Konstantin'e gizli mektuplar göndererek Yunanistan'ın bazı tavizler vererek Osmanlı Devleti ile anlaşması için baskı yapmıştır (Yellice 2016: 209). Kısacası Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin oldukça belirsiz olduğu bir süreçte I. Dünya Savaşı başlamıştır.

### **1. I. Dünya Savaşı ve Yunanistan**

I. Dünya Savaşı başladıktan sonra Lloyd George'un Başbakan olduğu İngiltere'nin liderliğindeki İtilaf Devletleri ve Almanya'nın başı çektiği İttifak Devletleri Balkan devletlerini kendi taraflarına çekmeye çalışmışlardır. İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti ve Avusturya'ya karşı Sırbistan, Bulgaristan ve

Yunanistan'ın ittifak yapması için çabalarken, Almanya daha çok Bulgaristan'ın kendi yanında savaşa girmesini, Yunanistan'ın ise tarafsız kalmasını istemiştir. İki tarafın bu siyasetleri Yunanistan'daki iç siyaseti de etkilemiş, ülke içerisinde iki grubun taraftarları ve bu taraftarlar arasında çatışma ortaya çıkmıştır (Erdem 2010: 88).

İngiltere, I. Dünya Savaşı öncesine kadar Yunanistan'ın iç ve dış siyasetine mesafeli davranmıştır (Ovalı 2007: 181). İngiliz Başbakanı Lloyd George başlangıçta Yunanlılara karşı uzak bir siyaset izlemiştir. Ona göre Osmanlı Devleti çökmeli ve Balkanlardaki en değerli devlet olan Bulgaristan bu durumdan büyük kazançlar elde etmelidir. Ancak bir süre sonra fikirleri değişmiş, Yunan taraftarı bir siyaset izlemeye başlamıştır. Bu değişimde etkili olan sebeplerden biri Osmanlı Devleti'nin çöküşünden sonra bölgede İtalya'nın etkili olacağı korkusu, bir diğeri de Venizelos'dur. Lloyd George, Venizelos ile 1912 Aralığında veya 1913 Ocağında Yunanistan'daki Argostoli Limanı'nın geçici olarak İngiliz deniz kuvvetlerinin kullanımına bırakılması, karşılığında da Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesi yönündeki İngiliz gayri resmi önerisini görüşmek için bir araya gelmişlerdi (Smith 2012: 148-149; Kaloudis 2014: 16-17).<sup>3</sup> Ayrıca İngiliz milletvekili Sir Arthur Crossfiel'in Yunan eşi Lady Crossfiel ile Rum kökenli bir silah tüccarı olan ve Venizelos Hükûmeti'ne para ve silah yardımıyla bulunan Basil Zaharoff<sup>4</sup>, Lloyd George'un Yunan davasını kucaklamasında etkili olan isimlerdir (Kaloudis 2014: 16-17; Erdem 2010: 88-89). Sonuçta İngiltere, Osmanlı Devleti'nin yıkılması ile ortaya çıkacak boşlukta Akdeniz'i dolayısıyla Hindistan yolunu koruyacak dost devlet olarak Yunanistan'ı seçmiştir (Goldstein 1989: 339).

Yunanistan savaşın başında aralarındaki problemlerin henüz çözülmediği Osmanlı Devleti'nin tavrının tam olarak kestirememesi nedeniyle kesin bir siyaset belirleyememiş sonuçta tarafsızlık politikası yürütmeye başlamıştır (Yellice 2016: 209). Daha Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Sırbistan'a savaş ilan etmeden önce Yunanistan, elçileri vasıtasıyla Avrupa devletlerine tarafsız kalacağını ancak Bulgaristan dâhil olursa, 1913 tarihinde imzalan Sırp Yunan ittifaknamesine uygun olarak Sırbistan'a yardım edeceğini bildirmiştir. Avusturya-Macaristan, Sırbistan'a savaş ilan ettikten sonra da Yunanistan tarafsızlık konusunda ısrarcı görülmüş, hatta Yunan Dışişleri Bakanı Streit, Osmanlı Devleti'nin Atina sefiri Galip Kemalî Bey'e Yunanistan, Romanya ve Osmanlı Devleti'nin ortak tarafsızlık ilan etmesini önermiş, Bulgaristan'a da bu öneride bulunacağını bildirmiştir. Galip Kemalî Bey'in de desteklediği bu önerinin içinde sadece ortak tarafsızlık ilanı yoktur. Streit, başka bir devletin saldırısına uğranıldığı takdirde birbirlerine yardım taahhüdünü de içeren bir ittifak ima etmiştir (Söylemezoğlu 1946: 205-206).

<sup>3</sup> Kaloudis 1914 olarak vermiştir.

<sup>4</sup> Basil Zaharoff'un faaliyetleri için bkz. (Maiolo ve Insall 2012: 819-839).

Yunan Hükûmetinin savaşa girip girmeme konusunda öncelikli olarak takip ettiği diğer konu ise Bulgaristan'ın tutumudur. Galip Kemalî Bey'in 2 Ağustos 1914'de gönderdiği telgrafa göre Yunan Başbakanı Venizelos "*Bulgaristan seferberlik ilan ederse Yunanistan'ın da seferberlik ilan edeceğini*" bildirmiştir (BOA, DH.EUM.3. ŞUBE, 1-9/1; Söylemezoğlu 1946: 208). 30 Temmuz 1914 tarihinde Bulgaristan tarafsızlığını ilan ederek (Söylemezoğlu 1946: 206) Yunanistan'ın bir süre daha tarafsız kalmasına katkıda bulunmuştur.

Sırbistan ve Avusturya arasında başlayan savaş kısa sürede umumi bir harbe dönüşmüş, 1 Ağustos 1914'de Almanya, Fransa ve Rusya'ya harp ilan etmiştir. Buna rağmen Venizelos Galip Kemalî Bey'e Yunanistan'ın tarafsızlık konusunda kararlı olduğunu bildirmiştir (Söylemezoğlu 1946: 208). Ancak Osmanlı Devleti'nin 3 Ağustos 1914'de genel seferberlik ilan etmesi ve iki Alman gemisini satın aldığını duyurması Venizelos'un tarafsızlık politikasını gözden geçirmesine sebep olmuştur. Zira Yunan Başbakanı'na göre Osmanlı Devleti'nin bu hareketleri Almanya'nın yanında savaşa gireceğinin ve Balkan Savaşlarında kaybettiği toprakları geri kazanmaya çalışacağıının bir kanıtıdır. Ona göre Osmanlı savaşa girerse kendilerinin tarafsız kalması imkânsızdır. Çünkü savaşı kesin olarak İtilaf Devletlerinin kazanacağına inanmıştır. Yunanistan kazanan tarafta, Osmanlı Devleti ise kaybeden tarafta yer alırlarsa, Yunanistan Megali İdea'yı gerçekleştirmek için büyük bir şans elde edecektir. Böylece Trakya, İzmir hatta İstanbul'u elde etme, dolayısıyla büyük Yunanistan'ı kurma fırsatı ortaya çıkacaktır. Aksi bir durumda yani Osmanlı Devleti'nin yer alacağı bir harbe Yunanistan katılmazsa ve Türkler kazanırsa, Yunanistan'ın Anadolu'ya yakın adaları tamamen kaybedeceğinden ve Anadolu'daki Helenizm'in tamamen ortadan kalkacağından korkmuştur (Yellice 2016: 209-2010). Osmanlı Devleti'nin yenilmesi durumunda ise Anadolu'daki Helenizm'in yabancı hâkimiyetine gireceğini düşünmüştür. Ona göre her iki örnekte de Yunanistan savaşa katılmazsa ve İtilaf Devletlerinin zaferine katkıda bulunmazsa kaybeden olacaktır. Kısacası bu savaş Yunanistan için çok büyük bir fırsat sunmuştur (Kaloudis 2014: 11).

Venizelos'un bu fikirleri Yunan devlet adamalarının tamamı tarafından paylaşılan fikirler olmamış, çoğunluğu Almanya'da eğitim almış devlet adamları Almanya'nın bu savaşta yenilebileceğine inanmamışlardır. Bunların başında Kral Konstantin gelmektedir (Söylemezoğlu 1946: 215). Heidelberg Üniversitesi'nde ve Berlin Askeri Akademisi'nde öğrenimini tamamladıktan sonra Alman Genel Kurmay Başkanlığı'nda öğrenci subay olarak kısa bir süre geçirmiş, ardından da 2. Prusya Piyade Alayı'nda hizmet etmiş olan Konstantin, 1889'da Alman İmparatoru'nun kız kardeşi Sophia ile evlenmiştir. Hem eşinin hem de aldığı Alman eğitiminin etkisi altında kalan Konstantin anayasa ve parlamento gibi liberal fikirlere çok inanmamış ve muhafazakâr bir siyaset takip etmiştir. Dolayısıyla liberal olan Venizelos ile karşı karşıya kalmıştır (Kaloudis 2014: 12).

Kral savaşı Almanya'nın kazanacağına inandığı için İtilaf Devletlerinin tarafında savaşa katılma fikrine karşı çıkmıştır. Aslında Megali İdea'nın gerçekleşmesi konusunda o da çok isteklidir. Ancak henüz Balkan Savaşlarının yorgunluğunu atamamış olan Yunanistan'ın yeni bir savaşa girerek kazanımlarını riske atacağından korkmuş, bu nedenle savaşa katılma konusunda en azından aceleci davranılmamasını istemiştir (Abbott 1922: 9). Galip Kemalî Bey'e göre Konstantin'in İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girmeyi reddetmesinin nedenlerinden bir de bir İtilaf zaferinin Slavizmin güçlenmesine, güçlü bir Slavlığın da gelecekte Yunanistan için önemli tehlikelere neden olacağına dair inancıdır (BOA.HR.SYS. 2384-6/1).

Konstantin yalnız İtilaf Devletleri yanında değil Almaya yanında savaşa katılma konusunda da isteksiz davranmıştır. Daha 31 Temmuz 1914'de Alman İmparatoru, Kral Konstantin'i Almanya'ya katılmaya davet etmiştir. Bu davette İmparator, kendilerine katılırsa Yunanistan'ın Balkanlardaki Rus baskısından kurtulmak için bir fırsat elde edeceğini iddia ederken, beklentilerinin aksine Yunanistan diğer bloğu tercih ederse aynı anda İtalya, Bulgaristan ve Türkiye'nin saldırısına maruz kalacağı ve kendisi ile Kral arasındaki kişisel ilişkilerin de bozulacağı tehdidinde bulunmuştur. Kral Konstantin, 2 Ağustos 1914'de verdiği cevapta Yunanistan'ın çıkarlarının tarafsızlık ve Balkanlarda Bükreş Antlaşması ile ortaya çıkan statükonun devamı olduğunu bildirmiştir (Abbott 1922: 9). Konstantin, Almanya'nın savaşı kazanacağına inansa da bu daveti Bulgaristan ile Makedonya sorunun büyüyeceği endişesi ile kabul etmemiştir (Yellice 2016: 212). Alman İmparatoru 4 Ağustos 1914'de de Berlin'deki Yunan elçisi vasıtasıyla Kral Konstantin'e Türkiye ile Almanya arasında bir ittifak yapıldığını, Akdeniz'deki Alman gemilerinin birlikte hareket etmek üzere Türk donanması ile birleşeceğini, Romanya ile Bulgaristan'ın da Almanya taraftarı olduğunu bildirmiştir. Ayrıca bunun son çağrı olduğunu söylemiş ve eğer Yunanistan Almanya yanında savaşa katılmazsa ilişkilerin kesileceği tehdidinde bulunmuştur (The Greek White Book 1918: 49-50). Konstantin, bu yine diplomatik bir cevap vererek, kişisel sempatisinin ve politik görüşlerinin Almanya yanlısı olduğunu belirtmiş ancak Akdeniz, Fransız ve İngiliz donanmalarının insafındayken ve bunlar Yunan limanlarını ve adalarını tehdit ederken İtilaf Devletleri aleyhinde bir taraf tutamayacağını açıklamıştır (Abbott 1922: 10). Alman İmparatoru Konstantin'in ret cevabına rağmen Yunanistan ile ilişkileri kesmemiş, aksine Balkanlarda Yunanistan ile Osmanlı Devleti'nin de yer aldığı bir ittifak kurulması için çaba göstermiştir (Söylemezoğlu 1946: 210 vd).

Venizelos'a karşı çıkan bir diğer isim Genel Kurmay Başkanlığı'na vekâlet eden Albay İoannis Metaksas'tır. Metaksas, bu savaştan İtilaf Devletlerinin değil İttifak Devletlerinin galip geleceğine ve Balkan devletlerinin savaşa katılmasının sonucu değiştirmeyeceğine inanmıştır. Metaksas da dâhil Kral taraftarları Yunanistan'ın askeri ve idari potansiyelinin ötesinde olduğu için yapılacak bir Anadolu harekâtına karşı çıkmışlardır. Onlar Almanya'yı Helenizm'in doğal garantörü olarak görmüşlerdir. Onlara göre

Almanya yanında savaşa girmelerinin önündeki tek engel İtilaf Devletlerinin denizlerdeki üstünlüğüdür. Sonuç olarak tarafsız kalmayı tercih etmişlerdir (Kaloudis 2014: 12-13).

Osmanlı Devleti'nin seferberlik ilan etmesi Venizelos'u oldukça tedirgin etmiştir ancak Osmanlı Devleti ile diplomatik ilişkilerin sürdürülmesi konusunda oldukça hevesli görünmektedir. Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında yer alacağına kesin gözüyle bakmakla birlikte Galip Kemalî Bey ile yaptığı görüşmelerde Yunanistan'ın tarafsız kalacağı konusunda ısrarcı davranmıştır. Hatta Sait Halim Paşa ile yapılması planlanan ancak Avusturya Veliahdi'nin öldürülmesi nedeniyle gerçekleşmeyen Adalar meselesi ile ilgili görüşmenin yapılması konusunda Osmanlı tarafı isteksiz davranırken, o ısrarcı olmuştur (Söylemezoğlu 1946: 210-211).

Atina'da, Bulgaristan'ın Sırbistan'a saldıracağına dair söylentiler yayıldıkça ve bu durumda Yunanistan'ın tarafsız kalması konusunda Alman sefiri Kral'ı etki altına almaya çalıştıkça Kral Konstantin ile Venizelos arasındaki fikir ayrılıkları gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Bulgar saldırısı karşısında Sırbistan'a yardım edilmemesi durumunda Venizelos'un istifa edebileceği söylentileri yayılmıştır. Aynı dönemde İtilaf Devletlerinin özellikle de İngiltere'nin Yunanistan'ın savaşa kendi tarafında dâhil olması için çaba sarf etmeye başladığına dair dedikodular başlamıştır. Önce İngiltere ve Fransa'nın Yunanistan'a Aydın vilayetine asker çıkarması konusunda baskı yaptığı ardından da İngiltere'nin Atina'daki sefiri Sir Elliot'ın Mondros Limanı ile Korfu Adası civarında bir başka limanın İtilaf donanması tarafından üs olarak kullanılması için Yunan hükûmetinin onayını talep ettiği duyulmuştur. Galip Kemalî Bey birinci dedikodu hakkında kesin bir malumat alamamış ancak hem Venizelos hem de Yunan Dışişleri Bakanı Streit ikinci dedikodunun gerçek olmadığını belirtmişlerdir. Lakin Galip Kemalî Bey İngiltere tarafından böyle bir talebin gerçekleştirildiği konusunda emindir. Sadrazam Sait Halim Paşa, Galip Kemalî Bey'den İtilaf Devletlerinin taleplerinin kabul edilmesinin tarafsızlığı zedeleyeceği konusunda Yunan Hükûmeti'ni uyarmasını istemiştir (Söylemezoğlu 1946: 213-215).

Venizelos, Galip Kemâli Bey'e İtilaf tekliflerinin gerçek olmadığını söylese de Yunanistan için bir fırsat olarak gördüğü bu savaşa girmek için çaba harcamaya başlamıştır. İlk teşebbüsü 18 Ağustos 1914'de gerçekleşmiştir. Hükûmet toplantısında Dışişleri Bakanı Streit, Rus elçisinin Sırbistan'a yardım etmek için Avusturya ile savaşmak üzere 150.000 asker gönderilip gönderilemeyeceğini sorduğunu belirtmiş, Venizelos ise davet etmeleri halinde bütün Yunan kuvvetlerini İtilaf Devletlerinin kullanımına sunmaya hazır olduğunun bildirilmesini istemiştir. Streit, resmiyette böyle bir davet olmadığı gerekçesi ile bunu reddetmiş en azından kısa bir süre beklenilmesini istemiştir. Ancak Venizelos zaman kaybetmek istemeyerek direktmiş Streit kabul etmek zorunda kalmıştır. Daha sonraki bir demecinde Venizelos, bu teklifin Türkiye'nin İtilaf Devletleri aleyhinde savaşa girmesi şartıyla yapıldığını ifade etmiştir (Abbott, 1922: 12-13). Bu hükûmet toplantısından bir gün sonra yani 19 Ağustos 1914'te Atina'daki İngiliz elçisi İngiltere Dı-



şişleri Bakanı Edward Grey'e yolladığı mesajda Venizelos'un önceki akşam kendisini ziyarete geldiğini ve Kral ve kabinenin tam onayıyla ihtiyaçları olduğu anda Yunanistan'ın bütün askeri gücünü İtilaf Devletlerinin emrine sunduğunu bildirmiştir (Kaloudis 2014: 13).

Kral Konstantin, İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girme fikrine karşı olmasına rağmen Venizelos'un bu teşebbüsünü onaylamıştır. Lloyd George'a göre bunun sebebi Venizelos'un onu savaşın galibinin İtilaf Devletleri olacağı ve bu durumda Yunan limanlarının ve adalarının İngiltere donanmasının merhametine kalacağına inandırmış olmasıdır (George 1938: 1209; Kaloudis 2014: 18). Ayrıca Kral, İtilaf Devletlerinden hiçbir şekilde harbe iştiraki için Yunanistan'a resmi bir çağrı yapılmadığı için İtilaf Devletlerinin Yunanlıları yanlarında harbe dâhil edeceğine inanmamış ve Venizelos'un isteğinin sadece harbe iştirak koşullarını görüşmek olduğuna yönelik fikri yüzünden Venizelos ile anlaşmayı tercih etmiştir. Tarafsızlığı sürdürecektir bir hükümetin Venizelos'un desteği olmadan varlığını sürdürmesinin mümkün olmadığını farkında olan Kral, Venizelos ile uyumlu hareket etmek zorunda kalmıştır. Üstelik Balkan Savaşları sonucunda Megali İdea kapsamındaki toprak kazanımları nedeniyle Yunanlılar arasından popüler bir lidere dönüşen Venizelos'a açıkça karşı çıkmaya cesaret edememiştir (Yellice 2016: 212). Sonuçta Kral öngörüsünde haklı çıkmış, Venizelos'un bu teklifi İtilaf Devletleri tarafından kabul edilmemiştir. İtilaf Devletleri cevaplarında açıkça memnuniyetlerini dile getirmişler ancak Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'nin tarafsızlıktan ayrılmasına neden olacak şeyleri engellemek için çaba göstermesini istemişlerdir (Abbott 1922: 13).

İtilaf Devletlerinin o anda Balkanlar ile ilgili temel politikaları Osmanlı Devleti'ni mümkün olduğunca savaş dışında tutmak böylece bölgedeki dengeyi korumak olmuştur. Yunanistan harbe girerse Türklerin ve Bulgarların Almanya yanında yer alacaklarını ve Bulgaristan'ın Sırbistan'a saldıracağını, böylece Balkanlardaki dengenin bozulacağını düşünmüşlerdir. İtilaf Devletlerine göre Yunanistan savaş öncesinde olduğu gibi Balkan ittifakı kurmaya çabalamalı ve Balkanlarda çatışmadan kaçınmalıdır. Ayrıca Yunanistan'ın harbe girmesine, İstanbul üzerinde çakişan çıkarlar yüzünden Rusya'nın karşı çıkacağını da düşünmüşlerdir. Sonuç olarak İtilaf Devletleri Yunanistan'ın kendilerinin yanında savaşa katılması yerine tarafsız kalmasını tercih etmişlerdir (Yellice 2016: 213). İtilaf Devletleri savaşın başından itibaren Bulgaristan ile Yunanistan arasında bir anlaşma imzalanması için uğraşmışlardır. Bulgarlar ile müzakerelere başlamışlar, daha Ağustos 1914'te Yunanistan'a Kavala ve Edessa'nın Bulgaristan'a bırakılmasını teklif etmişlerdir. Ancak bu teklif Yunanistan tarafından reddedilmiştir (Kaloudis 2014: 13). Buna rağmen İtilaf Devletleri Balkan ittifakı fikrinden uzun süre vazgeçmemişler, süreç içerisinde benzer tekliflerle ortaya çıkmışlardır.

Venizelos, İtilaf Devletlerinin tavrına ve Kral Konstantin'in muhalefetine rağmen savaşa girme konusunda çaba göstermeye devam etmiştir. 5-11 Eylül 1914 tarihinde Almanlar ve Fransızlar arasındaki Marne Savaşı öncesinde Konstantin'e başvurarak İtilaf Devletlerine "*Osmanlı Devleti savaşa*

*katıldığı takdirde Yunanistan'ın İtilaf Devletlerinin yanında yer alma konusunda kararlı olduğunu*" belirten bir mesaj daha gönderilmesini istemiştir. Kral, bu isteğe önce kabul etmemiştir. Çünkü savaşta Alman üstünlüğü ortaya çıkmış, Alman orduları Paris'in 70 km yakınına yaklaşmışlardır. Kral savaşın sonucunu beklemek istemiş ama Venizelos, İtilaf Devletlerinin zor bir anında yapılacak yardım teklifinin daha değerli olduğunu ifade ederek ısrar etmiştir. Hatta savaşı Fransa kaybederse istifa etmeyi vaat etmiştir. Belki de bu vaadin etkisiyle Kral, Venizelos'un isteğini kabul etmiş, İtilaf Devletlerine yeni bir başvuru yapılmış, ancak yine İtilaf Devletleri tarafından kabul edilmemiştir. Ama savaş konusunda Venizelos haklı çıkmış, Almanlar Fransızlar karşısında yenilmiş, dolayısıyla Venizelos'un istifa etmesi gerekmemiştir (Yellice 2016: 213-214).

Bu dönemde Osmanlı Hükûmeti Roma sefirinin gönderdiği istihbarata nazaran ve muhtemelen Kral Konstantin'in Venizelos'un bu teşebbüslerine onay vermesi nedeniyle, Kral'ın bir şark devletinin İttifak Devletleri lehinde savaşa girmesi durumunda Yunanistan'ın da İtilaf Devletleri yanında savaşa girme kararı aldığı konusunda endişelenmeye başlamıştır. Hatta Roma sefirinin istihbaratına göre o sırada, Dışişleri Bakanı Streit'in istifa etmesinin nedeni Venizelos ve Kral'ın İtilaf Devletleri yanında savaşa girme kararlarına karşı çıkmasıdır (BOA.HR.SYS. 2384-6/5 ve 6). Galip Kemalî Bey Kral'ın tarafsızlık konusundaki kararlılığı hakkında emin olduğunu bildirerek bu endişeleri gidermeye çalışmıştır. Ona göre Osmanlı Devleti Rusya'ya saldırdığı takdirde yada Bulgaristan Sırbistan'a saldırdığı zaman bile Yunanistan tarafsızlık politikasını sürdürecektir. Ama bu durumda Venizelos'un istifa etmesi gerekmektedir (BOA, HR.SYS. 2384-22/1 ve 2. Söylemezoğlu 1946: 217-220).

Venizelos da Galip Kemalî Bey ile yaptığı her görüşmede Yunanistan'ın tarafsız kalacağını tekrar etmiş, ancak Bulgarların Sırbistan'a saldırmaması şartını öne sürmüştür. Hatta Osmanlı Devleti'nin tarafsız kalmasını, illaki savaşa girecek olursa da kendilerinden uzakta savaşmasını temenni ettiğini söylemiştir. Osmanlı donanmasının Rus limanlarını bombaladığı haberleri geldiğinde bile Galip Kemalî Bey'e "*Karadeniz bizi alakadar etmez*" demiştir. Fakat Yunan Başbakanı Alman sefirine Osmanlı Devleti'nin İttifak Devletleri yanında savaşa girdiğinde Yunanistan'ın tarafsızlığını sürdürebilmesi için Osmanlı hükûmetinin Rumlara iyi davranması ve Rum muhaceretini önlemesi şartını öne sürmüştür. Aynı şartı Galip Kemalî Bey'e de iletmiştir (Söylemezoğlu 1946: 221).

Venizelos'un Osmanlı Devleti'nin Almanya yanında savaşa gireceği tezi doğru çıkmış, 2 Kasım 1914'de Osmanlı Devleti savaşa dâhil olmuştur (Kaşığıun 2014:263).<sup>5</sup> Galip Kemalî Bey Osmanlı Devleti'nin savaşa girdiğini Sait Halim Paşa'dan 12 Kasım 1914'de aldığı telgrafla öğrenmiş ve bu durumu Yunan Hükûmeti'ne bir nota ile bildirmiştir (Söylemezoğlu 1946: 222). Bundan sonra Osmanlı Devleti'nin paylaşılması meselesi İtilaf Devlet-

<sup>5</sup> Ali Kaşığıun eserinde bu tarihi 20 Teşrin-i evvel 1914 olarak vermiştir.

leri arasındaki en önemli meselelerden biri haline gelmiştir. Böylece İtilaf Devletleri İtalya ve Yunanistan gibi potansiyel müttefiklerine toprak vaa-dinde bulunma fırsatı da elde etmişlerdir (Kaloudis 2014: 14).

Venizelos öngörüsünde haklı çıkmasına ve İtilaf Devletlerinin yanında savaşa katılma isteğine rağmen Osmanlı Devleti savaşa girdikten sonra da Yunanistan tarafsız kalmaya devam etmiştir. Venizelos 17 Kasım 1914'de Yunan Parlamentosu'nda yaptığı konuşmada Yunanistan'ın tarafsız kalacağını ve kısa süre önce iki savaş atlatmış Balkanlarda savaşın yayılmasını istemediğini iddia etmiş, ancak Sırbistan ile 1 Haziran 1913'te yapılan ve Bulgaristan veya başka bir devletin saldırısı durumunda Yunan desteğini vaat eden ittifak anlaşmasının kendilerine yüklediği sorumlulukları da hatırlatmaktan çekinmemiştir (Kaloudis 2014: 11, 13). Kısacası Venizelos, her an savaşa katılabileceklerinin sinyalinin vermiştir.

Osmanlı Devleti için Yunanistan'daki durum ve Yunanistan'ın savaşa girip girmeyeceği konusu önemli bir mesele haline gelmiştir. Galip Kemalî Bey, Atina'daki her dedikoduyu, haberi takip etmiş ve İstanbul'a bildirmiştir. Yunan donanmasında görevli bir İngiliz Amiralî'nin Yunanistan'ı savaşa katılmasını sağlamak için bazı hareketlerde bulunacağına dair istihbarat alınca derhal Yunan Başbakanı ile görüşmüş ve meseleyi anlatmıştır. Venizelos, böyle bir harekete izin verilmeyeceğini temin ederken aynı zamanda "*Yunanistan savaşa katılmak istese vesile icadına kalkışmaz*" diyerek üstü kapalı tehdit etmiştir (BOA, DH.EUM. 3.ŞUBE 2-68/1).

Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi Yunanistan'ın durumunda bir değişiklik yapmamış ise de İtilaf Devletlerinin tutumunda değişikliğe neden olmuştur. Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında savaşa katılması ve Bulgaristan'ın Balkan ittifakı fikrine olumlu cevap vermemesi nedeniyle Yunanistan, özellikle Sırbistan'a yardım edebilecek tek devlet olarak kalmış (Yellice 2016: 214), bu nedenle Kasım 1914 başında Atina'daki İtilaf Devletleri sefirleri tarafından Yunanistan'a savaşa katılma çağrısı yapılmıştır. Ancak bu sefer de Venizelos, böyle bir durumun Yunanistan'ı Bulgar saldırısıyla karşı karşıya bırakacağı ve Bulgaristan ile Türkiye arasında gerçekleşecek bir anlaşmanın Yunan ordusunun aynı anda birkaç cephede savaşmasına neden olacağı gerekçeleri ile bu çağrıyı reddetmiştir. Venizelos, Sırbistan'a etkili bir yardım yapabilmek için Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan arasında bir ittifak kurulması veya Bulgaristan'ın tarafsızlığının garanti altına alınması şartını öne sürmüştür (Abbott 1922: 21-22). Galip Kemalî Bey, İtilaf Devletlerinin Yunanistan'a yönelik çağrısını haber aldıktan sonra Venizelos ile görüşmüş, Yunan Başbakanı İtilaf Devletlerinin böyle bir çağrıda buldukları haberini yalanlamıştır. Osmanlı Devleti'nin Rumlara iyi davranarak göç etmelerinin engellenmesi isteğini tekrarlamıştır (Söylemezoğlu 1946: 223).<sup>6</sup>

<sup>6</sup> Galip Kemalî Bey'in hatıralarına göre İngiliz, Fransız ve Rus sefirleri 3 Aralık 1914'de Venizelos'tan Sırbistan'a fiili yardımda bulunmasını talep etmişlerdir. Söylemezoğlu, s.223.

Abbott (1922:22), Venizelos'un Ağustos'taki tutumu ile Kasım'daki tutumunun farklı olmasını, sadece Ağustostaki teklifinin acele bir teklif olmasına bağlamaktadır. Olaylar İtilaf Devletlerinin hızlı bir zafere ulaşamayacağını göstermiş, Venizelos, İtilaf Devletlerinin zaferine kesin gözüyle baksa da Yunanistan'ın ihtiyatlı hareket etmesi gerektiğini anlamıştır. Ancak Venizelos'un bu çağrıya ret cevabını vermesini sebebinin Kral Konstantin'in tavrı olduğunu düşünmek daha mantıklı olur. Kral ve taraftarları savaşı Almanya'nın kazanma ihtimalini güçlü görmüşler, ayrıca İtilaf Devletlerinden Yunanistan'a, Bulgarlar karşısında destek veya Megali İdea kapsamında bir taviz taahhüdü gelmeden savaşa girmeyi riskli bulmuşlardır. Kral'a göre deniz üstünlüğü olan İngiltere karşısında savaşa girmek doğru olmadığı gibi İtilaf Devletleri yanında da girmek doğru değildir. Kısacası tarafsızlığın en iyi politika olduğuna inanmıştır (Yellice 2016: 214-216). Venizelos ile Kral arasındaki bu fikir farklılığı Yunanistan'da ciddi iç karışıklıklara sebep olacak, Milli Bölünme olarak adlandırılan bir süreci başlatacaktır.

## **2. Çanakkale Savaşı ve Yunanistan**

1914 yılı Yunanistan'da savaşa katılma konusunda net bir karar çıkmadan sonuçlanırken İtilaf Devletleri Çanakkale harekâtının hazırlıklarını yapmaya başlamışlardır. İngiliz Donanma Bakanı olan Winston Churchill Yunan donanmasını sağlam faktör olarak görmüş, Yunan ordusu ve filosu ile İngiliz Akdeniz filusunun birleşiminin Çanakkale Boğazı'nın zorluklarını en hızlı ve etkin biçimde çözmek için bir araç olduğunu düşünmüştür. Ayrıca savaş sonucunda İstanbul ve Boğazlar ele geçirilirse Rusya'ya bırakma konusunda isteksiz olan İngiltere ve Fransa, Rusya'nın karşısına doğal bir rakip olarak Yunanistan'ı çıkarmak istemişlerdir. Sonuç olarak İngiltere, 1915 yılı başında Yunanistan'a savaşa katılması konusunda ikinci bir çağrı yapmıştır. Bunun gerekçesi Çanakkale'ye yapılacak saldırının yanı sıra, Avusturya Macaristan'ın Sırbistan'a yönelik büyük bir askeri harekât başlatacağının haber alınmasıdır. Böyle bir harekâtın sonucunda Sırbistan yenilirse Balkanların tamamen kaybedileceğinden endişelenmişlerdir (Kaloudis 2014: 14; Yellice 2016: 216-217). 6 Ocak 1915'te İngiltere'nin Atina büyükelçisi Francis Eliot ve Venizelos arasında bir toplantı yapılmış, Yunanistan'ın savaşa girme şartları görüşülmüştür. İngiltere, Yunanistan'dan Sırbistan'a askeri yardım yapmasının yanı sıra Bulgaristan ile olan anlaşmazlığını sona erdirerek bir Balkan ittifakı kurulması için çaba sarf etmesini talep etmiştir. Bunun için de Drama ve Kavala'nın Bulgaristan'a terkini önermiştir. Böylece Bulgaristan'ın tarafsızlığının sağlanacağını ümit etmiştir. Venizelos, ikinci talebin tartışılabilir ve kabul edilebilir olduğunu ifade etmiş ancak Sırbistan'a karşı büyük bir taarruza geçmesinin güç olduğunu düşündüğü Avusturya Macaristan'dan ziyade Adalar problemini ve Rum ahaliye kötü davranılmasını gerekçe göstererek Osmanlı Devleti ile savaşmak istediğini bildirmiştir. Tabii savaşa girme karşılığında da Anadolu'dan taviz istemiştir. İngiltere, Venizelos'un bu taleplerini müttefikleri Fransa ve Rusya'ya bildirip müttefikleri ile görüşmeler yaparken Venizelos da 11 Ocak ve 17 Ocak 1915'te

yazdığı memorandumlar ile Kral'ı ikna etmeye çalışmıştır (Kaloudis 2014: 17-19).

Yunan birlikleri ile birlikte İngiliz ve Fransızların Çanakkale'den geçerek kısa sürede İstanbul'u ele geçirebileceği fikri, Boğazlara hâkim olma isteği dış politikasının temel amaçlarından biri olan Rusya'nın hiç hoşuna gitmemiştir (Anderson 2001: 334). Ancak Fransa'nın etkisi ile Yunan isteklerini kabul etmiştir. İngiltere Dışişleri Bakanı Edward Grey 23 Ocak 1915'te resmi bir nota ile Yunanistan'ın Sırbistan'ın müttefiki olarak savaşa dâhil olması karşılığında Anadolu kıyılarında toprak vaat etmiştir. Ancak Bulgaristan'ın en azından tarafsızlığını sağlamak için de bu devlete Makedonya'dan bazı tavizler verilmesini istemiştir (Abbott 1922: 22; Yellice 2016: 217-219; Koliopoulos vd. 2010: 75).<sup>7</sup> Aynı gün Venizelos, Kral'a bir memorandum daha yazmış, onu ikna etmeye çalışmıştır. Memorandumda Yunanistan'ın tarihinin en kritik dönemiyle karşı karşıya olduğunu söyleyen Başbakan, Sırbistan'a karşı olan yükümlüklerini yerine getirmek ve daha da önemlisi daha önce hayal dahi edilemeyecek büyüklükte bir Yunanistan yaratılması için savaşa dâhil olma çağrısı yapmıştır. Venizelos, savaşa katılmama ve savaşın sonunda Sırbistan'ın yenilmesi durumunda Avusturya Macaristan'ın Makedonya sınırında durmayacağı ve Selanik'e saldıracağı, savaştan galip çıkacak Osmanlı Devleti'nin ise Almanya'nın da desteği ile Anadolu'daki Rumları ortadan kaldıracığı veya kovacağı, mallarına el koyacağı, bunun Yunan ekonomisini zor durumda bırakacağı uyarısında bulunmuştur (Abbott 1922: 24; Yellice 2016: 220).<sup>8</sup> Kral, Venizelos'un Anadolu'daki Rumlar konusundaki fikirlerine katılmasa hatta bu fikirlerin Rumları tehlikeye düşüren asıl unsur olduğunu düşünse de Megali İdea'yı gerçekleştirecek Kral olma fikrinin cazibesine kapılmış ve savaşa katılmayı kabul etmiş iken Bulgaristan tehdidini öne süren ve Kavala'nın terkinin kabul edilemez bulan Metaksas ile yaptığı görüşme neticesinde vazgeçmiştir. Bu cevap İtilaf Devletlerine Venizelos tarafından bildirilmiştir (Yellice 2016: 221-223).

Buna rağmen Başbakan, Yunanistan'ın İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girmesi için çabalamaktan vazgeçmemiştir. Kral'a 30 Ocak 1915 tarihinde bir memorandum daha yazmıştır. Bu memorandumunda Venizelos, Kavala'nın Bulgaristan'a terkinin ızdırıp verici bulsa da yapılması gereken bir fedakârlık olarak nitelendirmiş ve Bulgaristan'a terk edilmesi gereken 2000 km karelik bir alana karşı Anadolu'da Antalya-Finike'den Edremit Körfezine kadar olan yaklaşık 125 bin km karelik bir bölgenin elde edileceğini, Kavala bölgesindeki 30 bin Yunan'a karşı Anadolu'da 800 bin Rum olduğunu iddia etmiştir. Savaşa girilmezse ve İtilaf Devletleri savaştan galip olarak ayrılırlarsa Anadolu dâhil Osmanlı Devletlerinin topraklarını kendi aralarında paylaşacakları ve bu paydan İtalya'ya da düşeceği, Almanya ile Osmanlı Devleti galip gelirse de Anadolu'daki Rumların yurtlarından kovu-

<sup>7</sup> Koliopoulos nota tarihini 24 Ocak 1915 olarak vermiştir (Koliopoulos 2010: 75).

<sup>8</sup> Abbott, memorandum tarihini 24 Ocak olarak vermiştir (Abbott 1922: 24).

lacakları uyarısında bulunmuştur. Ancak Kral bir kez daha tarafsızlık politikasının sürdürülmesinde ısrar etmiştir. Zira ona göre Kavala'nın Bulgaristan'a bırakılması kabul edilemez bir tavizdir (Abbott 1922: 24-25; Kaloudis 2014: 19-20; Yellice 2016: 223-224).

Galip Kemalî Bey'in, İtilaf Devletlerinin son teklifinden geç haberdar olduğu ve yapılan pazarlıkların içeriği konusunda tam bilgiye sahip olmadığı anlaşılmaktadır. 29 Ocak 1915'te İstanbul'a gönderdiği telgrafta sadece İngiliz ve Rus sefirlerinin Selanik yolu ile Sırbistan'a asker gönderilmesine izin verilmesini talep ettiğini, muhtemelen bu talebin kabul edilmeyeceğini bildirmiştir. Ayrıca Atina gazetelerinde savaşa girip girmeme konusundaki tartışmalardan bahsetmiştir. Bir gün sonraki telgrafında bu konuyu tekrar değinen ve Yunan kamuoyunun er yada geç Yunanistan'ın savaşa gireceğinden emin olduğunu bildiren Galip Kemalî Bey, Atina'daki havayı Osmanlı Devleti'nin düşmanlarının Yunanistan'ı kendi taraflarına çekmek için yaptıkları bir propaganda olarak tarif etmiştir. Sefir, Venizelos'a da matbuatın mesele ile bu kadar ilgilenmesinin nedenin hükümetin halkı muhtemel bir savaşa ısındırma çabası olarak algılandığını söylemiştir. Venizelos bu iddiayı reddederek halkın hükümetine bağlı olduğunu, böyle bir hareket olursa bile halkı hazırlamaya ihtiyaçları olmadığı cevabını vermiştir. Ayrıca Galip Kemalî Bey ile yaptığı her görüşmede Yunan Başbakanı tarafsızlık politikasının sürdürüleceğine dair teminat vermiştir. Hatta Avusturya ve Almanya sefirlerinin verdiği Bulgaristan'ın Sırbistan'a saldırmayacağına dair güvencenin kendisini çok rahatlattığını çünkü Bulgaristan harekete geçmedikçe Yunanistan'ın kıvıldamaya niyeti olmadığını söylemiştir (BOA, DH.EUM.3.Şube 4-7/1; Söylemezoğlu 1946: 225-226).

Sonuç olarak İtilaf Devletleri Yunanistan olmaksızın, 19 Şubat 1915'te Çanakkale harekâtını başlatmışlardır (Semiz 2014: 235; Kaloudis 2014: 22). Bu harekât sırasında Yunanistan'ın elindeki bazı limanlar İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmeye başlanmıştır. Hatta Osmanlı Devleti'nin talep ettiği ancak o esnada Yunanistan'ın elinde olan Bozcaada (Tenedos)'nın da işgal edildiğine dair Atina'da haberler yayılınca, Galip Kemalî Bey Venizelos ile görüşmüş, Başbakan bu haberi yalanlamış ancak İtilaf Devletlerinin istedikleri limanları işgal ettiğini, Bozcaada'nın da bir gün işgal edilme olasılığı olduğunu itiraf etmiştir (BOA.DH.EUM.VRK 25-4/001; Söylemezoğlu 1946: 227).

Çanakkale harekâtı başladıktan sonra Yunanistan'da savaş taraftarları ve karşıtları arasındaki tartışmalar devam etmiştir. Yunan halkı İtilaf Devletleri tarafından Çanakkale Boğazı'nın geçileceğinden emin bir şekilde İstanbul'un ne olacağı konusunu tartışmaya başlamıştır. Venizelos ise Galip Kemalî Bey'e "İstanbul'u bize verseler bile istemeyiz, ancak başka ellere geçmesini de istemeyiz" demiştir (Söylemezoğlu 1946: 227-228).

Venizelos bu söylemine rağmen Şubat 1915 sonunda savaşa katılmak için bir fırsat daha yakalayınca bunu kaçırmamak için daha radikal hareket etmeye başlamıştır. İtilaf Devletleri bir kez daha Yunanistan'a savaşa katılma çağrısı yapınca Venizelos, bir emrivaki yaparak savaşa katılmaya çalış-

mıştır. 28 Şubat 1915'te Kral ile görüşmüş, ancak daha cevap almadan 29 Şubat'ta İngiltere'ye savaşa katılma kararı alındığını bildirmiş ve Metaksas'a Çanakkale harekâtına katılmak için hazırlık yapılması emrini vermiştir. Fakat Metaksas, bu emre uymayı reddettiği gibi istifa etmekle tehdit etmiştir. Venizelos, Kralı ikna etmek için 2 Mart 1915'te yeni bir memorandum yazarak, neden İngiltere'nin yanında savaşa katılmaları gerektiği konusundaki fikirlerini uzun uzadıya tekrar anlatmıştır (Yellice 2016: 224-227). Venizelos'un bu kadar acele etmesinin sebebi İtilaf Devletlerinin birkaç güne İstanbul'a gireceğine olan inancıdır (Abbott 1922: 31). Kral, bu memorandumdan etkilense de, Çanakkale'ye yapılması planlanan bir harekâtın başarılı olamayacağını bu nedenle Yunanistan'ın katılmaması gerektiğini savunan Metaksas fikirlerinde direnmeye devam etmiştir. Ona göre harekâtın önceden haberdar olan bu sayede gerekli önlemleri alan Osmanlı Devleti fazla küçümsenmektedir. Ayrıca, Metaksas'a göre, Yunanistan'ın Anadolu'nun batı kıyılarına hâkim olması da doğru değildir. Çünkü bu bölge Anadolu'nun diğer kısımlarının bir parçasıdır ve bu bölgeyi bölmek gelecekte uyumsuzluklara yol açacaktır. Dolayısıyla Yunanistan kendisini sürekli savaşın içerisinde bulacaktır. Metaksas, 2 Mart 1915'te hem Venizelos ile bir görüşme yaparak hem de ona hitaben bir memorandum yazarak düşüncelerini anlatmış, Yunanistan'ın harekâta katılma kararı alması halinde istifa edeceğini açıklamıştır. Ardından Kral ile yaptığı görüşmede Bulgar tehdidini hatırlatmıştır. Sonuç olarak Kral, yine savaşa katılmayı reddetmiştir. Bunun üzerine Kral ile görüşen Venizelos, tüm siyasilerin katılacağı bir Kraliyet Konseyi toplanmasını ve meselenin orada görüşülmesini teklif etmiş, Kral da kabul etmiştir (Yellice 2016: 228; Erdem 2010: 18-19).

Bu süreçte Metaksas istifa etmiş, yerine Jeeral Dusmanis atanmıştır. Metaksas, İstanbul'daki Yunan ateşemiliteri Binbaşı Frangakis'e yazdığı ve Atina'daki Türk sefaretî tarafından ele geçirilen 11 Mart 1915 tarihli mektubunda istifasının nedeni olarak, kendi görüşlerinin aksine hükûmetin harbe karar vermiş olması ve bu kabul edilmez ise istifa edileceği tehdididir. Metaksas, mektupta "ben, bu gibi ahvalde ciddiyeti terk edenlerden yahut başkasının himayesine iltica edenlerden olmadığım için keyfiyeti protesto etmekle beraber, vazifemden istifa ettim" diyerek hislerini ifade etmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın o esnadaki büyüklüğe ulaştıktan sonra çılgınca hareketlerde bulunmayarak, kuvvetini iyi hesap ederek hareket etmesi gerektiğini, Türkiye'ye karşı savaş açıldığı takdirde Bulgaristan da saldırıya geçerse çok zor durumda kalınacağını, Yunanistan'ın bu iki düşmanla birden savaşacak gücü elde edinceye kadar rahat durması gerektiğini iddia etmiştir (Söylemezoğlu 1946: 263-264).

Hatıralarına göre Galip Kemalî Bey, 3 Mart'ta toplanacak Kraliyet Konseyi'ni haber aldıktan sonra Venizelos ile görüşmeye çalışmış, ancak Venizelos görüşmeyi kabul etmemiştir. Bunun üzerine doğrudan Kral ile görüşme talep etmiş ve Kral tarafından toplantının hemen öncesinde kabul edilmiştir. Yapılan görüşmede Kral, Osmanlı Devleti'nin Rumlara yönelik tutumundan ve Rum güçlerinden şikâyet etmiş, Adalar meselesinin çözülüp çözül-

meyeceğinin şüpheli olduğunu ifade etmiştir. Aslında kendisinin Balkanlar-da Türkiye-Yunanistan ve Romanya arasında bir ittifak kurulmasını tercih ettiğini ancak bu ittifakın da gerçekleşmediğini söylemiştir. Galip Kemalî Bey ise Osmanlı Hükûmeti'nin Yunanistan'a karşı iyi niyetle hareket ettiğini ve Kral'ın bahsettiği ittifakı da arzuladığını belirtmiştir. Kral kendisinin sulh taraftarı olduğunu ama Venizelos'un kendisi gibi düşünmediğini bildirmiştir. Bunun üzerine sefir, Venizelos'un İngilizlerin gücüne meftun olduğunu ve İtilaf Devletleri tarafından Çanakkale'nin geçilebileceğine inandığını, oysa Osmanlı Devleti'nin gerekli bütün önlemleri aldığını ve Çanakkale geçilse bile mücadeleye devam edeceklerini söylemiştir. Sefir, hükûmetinin Yunanistan ile bir ittifak yapmak istediğini Alman İmparatoru'nun da bunu arzuladığını hatırlatmıştır. Yunanistan'ın, İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girerse sadece Türkiye'nin dostluğunu değil, Almanya ve Avusturya gibi iki büyük ülkenin de dostluğunu kaybedeceği uyarısında bulunmuştur. Bunun üzerine Kral, toplantıda vaziyete hâkim olmak için ne mümkünse yapacağını vaat etmiştir. 3 Mart 1915'deki Kraliyet Konseyi'nde kesin bir karar alınamamıştır. İki gün sonra tekrar toplanması kararlaştırılmıştır. Bu süre içerisinde Galip Kemalî Bey, Venizelos ile görüşmeyi başarmıştır. Bu görüşmede Venizelos oldukça açık konuşmuş, daha önce ikisi resmi olmak üzere defalarca İtilaf Devletlerinden gelen teklifleri reddettiğini ama Çanakkale'nin uzun süre dayanamayacağına inandığı için fikrini değiştirdiğini söylemiştir. Yunan Başbakanı'na göre Çanakkale'nin düşmesi demek Rusların Karadeniz ve özellikle İstanbul'da istediklerini yapması demektir ve Yunanistan'ın buna seyirci kalması mümkün değildir. Ayrıca Venizelos İtilaf Devletlerinden gelecek yeni bir teklifi reddetmenin İngiltere'nin dostluğunu kaybetmek anlamına geleceğini ve bunu göze alamayacağını ifade etmiştir (Söylemezoğlu 1946: 228-232).

Sonuç olarak 3 ve 5 Mart 1915'te toplanan Kraliyet Konseyi, Kral'ın ve Metaksas'ın bütün çabalarına rağmen Venizelos yanlısı bir tutum sergilemiş, bir kişi hariç Konsey üyelerinin tamamı Venizelos'u desteklemiştir. Ancak Kral tarafsızlığı devam ettireceğini duyurmuş, bunun üzerine Venizelos 6 Mart 1915'te istifa etmiştir (Abbott 1922: 31; Kaloudis 2014: 22). Kral yeni hükûmeti kurma görevini kendi siyasetine yakın olan Gounaris'e vermiştir (Yellice 2016: 229-230).

Yunanistan'ın savaşa katılması meselesi bu ülke içerisinde olduğu kadar İtilaf Devletleri içerisinde de tartışmalara ve çekişmeye neden olmuştur. Yunanistan'ın Boğazlar bölgesinde bu kadar aktif olmasından memnun olmayan Rusya 4 Mart 1915'te müttefiklerine bir nota vererek İstanbul dışında İmroz'un, Bozcaada'nın, Midye-Enez hattına kadar Güney Trakya'nın kendisine bırakılacağını taahhüt edilmesini, 7 Mart tarihli başka bir yazıyla da İstanbul'a girecek ordunun içerisinde Yunan birliklerinin olmasını ve Yunanistan'a Boğazlara yakın yerlerden toprak vaadinde bulunulmamasını istemiştir. Rusya'nın 4 Mart tarihli notası İtilaf Devletleri arasında Osmanlı Devleti'nin paylaşılmasını konu alan bir dizi görüşmenin



başlamasına neden olmuş ve sonunda İngiltere ve Fransa Rusya'nın bu taleplerini kabul etmiştir (Anderson 2001: 334-336).

Rusların taleplerini kabul eden İngiltere Yunanistan'dan vazgeçmemiştir. Bu ülkedeki çıkarlarının en önemli savunucusu olan Venizelos'un istifası İngiltere Başbakanı Lloyd George'un hoşuna gitmemiştir. Zira Venizelos'un Balkanlardaki durum konusunda çok önemli bir pozisyona sahip olduğuna inanmıştır. Venizelos'un desteği ile bir Yunan, Romen ve İtilaf ittifakı oluşturmayı, bu ittifak sayesinde de Sırbistan'ı kurtarmayı umut etmiştir. Müttefiklerine Atina'daki hükûmeti sindirmek ve Venizelos'un iktidara dönmesini sağlamak için Selanik'e bir ordu gönderilmesini teklif etmiştir. Lloyd George, önerisinde ısrarcı olmasa da Balkan ittifakı ve Venizelos'un önemi konusundaki fikirlerini sürdürmüştür (Kaloudis 2014: 23).

Osmanlı devlet adamları ise Venizelos'un istifasından dolayı memnun olmuş, bu olayı Yunan siyasetinin kendi lehlerine değişimi olarak algılamışlardır (BOA.DH.ŞFR. 51-77/001).

### 3. Gounaris Hükûmeti

Yeni hükûmetin ilk işlerinden biri bildiri yayınlamak olmuştur. Bu bildiri de kazandığı zaferlerden sonra Yunanistan'ın, halkın refahını sağlamak için uzun bir barış dönemine ihtiyaç duyduğu ve bunun sonucunda I. Dünya Savaşı'nın başında tarafsızlık politikasını seçtiği hatırlatılmıştır. Hükûmet bildiri de Yunanistan'ın ittifaklarından kaynaklanan yükümlülüklerini kabul etmiş ancak ülkenin çıkarlarını ve toprak bütünlüğünü korumak zorunda olduğunu söylemiştir (The Greek White Book 1918: 57). Bu bildirin ardından Dışişleri Bakanı Zografos, Londra, Paris ve St. Petersburg'daki Yunan elçilerine bir talimat göndererek, buldukları ülkelerin hükûmetlerine yeni kabinenin, kendinden önceki yönetimin dış politikasını sürdüreceğini bildirmelerini istemiştir (The Greek White Book 1918: 57; Kaloudis 2014: 21).

Bu emrine rağmen, Dışişleri Bakanı Zografos, Venizelos taraftarıdır ve yaptıkları ilk görüşmede Galip KemalîBey'e kendisinin geçici bir süre için göreve geldiğini açıkça ifade ettiği gibi o esnada tarafsızlık politikasının sürdürülmesinin kararlaştırıldığını ancak olayların kendilerini nereye sürükleyeceğinin bilinmediğini söylemiştir. Ardından Türkiye ile ilişkilere değinmiş, Rumların zorla göç ettirildiğini iddia etmiş ve bu durumda Türkiye ile ilişkilerin düzelmeyeceğini ima etmiştir. Buna karşılık sefir yaşanan olaylar için sadece Türk tarafının suçlanmasının doğru olmayacağını, Yunan tarafının da suçlu olduğunu aslında aralarında Adalar meselesi dışında ciddi bir problem olmadığını bunun da çözümlenebileceğini söylemiş, Çanakkale'nin İtilaf Devletleri tarafından geçilemeyeceği konusunda teminat vermiştir. Bakan, Mayıs 1915'te yapılacak seçimlere kadar savaşın Türklerin lehine ilerlemesi durumunda Kral'ın siyasetinin doğruluğunun kanıtlanacağını, dolayısıyla Venizelos'un galibiyetinin engellenebileceğini iddia etmiştir. Türk sefiri 15 Mart 1915'te yeni Başbakan Gounaris ile de görüşmüş,

onun Türkiye ile iyi ilişkiler sürdürmek niyetinde olduğuna kanaat getirmiştir (Söylemezoğlu 1946: 238-240).

Bu süreçte Çanakkale'de İtilaf donanmasının yenildiğine dair haberler Yunanistan'a ulaşmıştır. 19 Mart 1915'te yayınlanan Embros gazetesi yoğun Türk ateşine maruz kalan müttefik filosunda iki Fransız gemisinin battığını bildirirken, 20 Mart tarihinde ise müttefiklerin büyük zayıat verdiğini yazmıştır. Gazeteye göre bundan sonra bir kara harekâtı yapılmalıdır (Başak 2015: 4).

Gerçekten İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti karşısında başarısız olunca bir kara harekâtı planlamaya başlamışlardır. Dolayısıyla Yunanistan'a olan ihtiyaçlarıyla birlikte Yunan hükûmetini ikna çabaları artmıştır. Galip Kemalî Bey, İtilaf Devletlerinin Fransızlar vasıtasıyla Yunanistan'a yeni bir çağrı yaptıklarını, bunun karşılığında Yunanistan'ın sınırlarının garanti altına alınmasını, Aydın vilayetinin tamamını ve Avusturya'nın muhtemel bir saldırısına karşı Selanik'in korunmasını talep ettiğini haber almıştır. Yunan Dışişleri Bakanı'na bu haberin doğru olup olmadığını sormuş, doğru olmadığı cevabı verilmiştir. Bakan, Bulgarlar harekete geçmedikçe veya Çanakkale düşmedikçe Yunanistan'ın tarafsız kalmaya devam edeceğine dair teminat vermiştir. Benzer bir şekilde Galip Kemalî Bey, bizzat Lloyd George'un Yunan Dışişleri Bakanı'na bir mektup yazdığını, bitarafılıktan çıkmaları için hem mali yardım hem de Kıbrıs'ı vaat ettiklerini haber almış, ancak Yunan Hükûmeti bunu da yalanlamıştır. Galip Kemalî Bey'e göre bu gibi haberler İtilaf Devletleri ve Venizelos tarafından Yunan kamuoyunu etkilemek için çıkarılmıştır. Aynı maksatla sürekli Bulgarların İtilaf Devletleri ile ittifak yapacağı ve Yunanistan'ın elde edebileceği bütün zaferlerin Bulgarlar tarafından elde edileceği Yunan basınında yer almıştır. Yunan Hükûmeti bu haberlerin önüne geçmek için 28 Mart 1915'te bir bildiri yayınlayarak tarafsızlıktan zamanında çıkmadığı için Yunanistan'ın milli emellerin tahakkukunu temenni edecek büyük bir fırsatı güya kaçırdığı yolunda ikide bir haberler çıktığını, hükûmetin bu haberleri tekzip etme zorunluluğu hissettiğini bildirmiştir. Ayrıca bildiriye eski yönetim ile şu anki yönetim arasındaki ihtilafın hemen harekete geçmek gibi ülkenin mevcudiyetini tehlikeye atacağına şüphe olmayan bir vaziyetin vahâmet derecesini lüzumu kadar takdir etmek noktasında olduğu belirtilmiş yani Venizelos hızlı hareket etmekle suçlanmıştır. Şu anki kabinenin bazı fedakârlıkları bertaraf etmeye çalıştığı iddia edilmiştir. Muhtemelen Kavala meselesinden bahsedilmektedir (Söylemezoğlu 1946: 239-242, 246-247). Çünkü Müttefikler, Yunanistan ile görüşmelere devam ederken Balkan ittifakı kurmak ya da en azında Bulgaristan'ı tarafsız tutmak için Bulgaristan ile de görüşmelerini sürdürmüştür. Bulgarlara geniş bir arazi teklif etmişlerdir. Osmanlı'nın elindeki doğu Trakya Midye-Enes hattına kadar olan bölge Makedonya'nın büyük bir bölümü ve Yunanistan'ın elindeki Kavala buna dâhildir (Anderson 2001: 338). Venizelos da taraftarları karşısında yaptığı bir konuşmada Ruslar tarafından Kavala'nın Bulgarlara terki hakkında baskı yapıldığını,

İngilizler ile Fransızların da bu teşebbüsü teyit ettiklerini itiraf etmiştir (Söylemezoğlu 1946: 240, 246-247).

İtilaf Devletlerinin Yunan topraklarını pazarlık konusu haline getirmesi Kral Konstantin ve Gounaris'in işine yaramış, İtilaf Devletlerini Yunanistan'ın arkasında iş çevirmek ve Yunanistan'dan izinsiz Yunan topraklarını vaat etmekle suçlayarak, Yunan kamuoyunu İtilaf Devletleri aleyhine kıskırtmışlardır (Kaloudis 2014: 14-15, 21-22). Venizelos ise daha önce Kral'a sunduğu layihaları ortaya çıkararak Anadolu'da Finike'den Edremit'e kadar olan geniş bir arazi karşılığında Bulgarlara küçük bir arazi olan Kavala'nın terk edilmesini Kral'ın kabul ettiğini ve Venizelos'a bu konuda müzakere yapma yetkisi verdiğini iddia etmiştir. Bunun üzerine hükûmet bir bildiri daha yayınlamış ve bunu yalanlamıştır. Bu duruma sinirlenen Venizelos, Kral'a hükûmet bu bildiriye tekzip etmez ise bağımsızlık kutlamalarına katılmayacağını bildirmiş, istediği olmayınca kutlamalara katılmadığı gibi aynı anda kendi evinde taraftarlarına bir davet vermiştir (Söylemezoğlu 1946: 248-250).

İtilaf Devletleri Yunanistan'ı savaşa dâhil etmek amacıyla Kral Konstantin'i ikna etmesi için Kral'ın kardeşi Prens Georges'ı kullanmışlardır. Bir Fransız ile evli olan Prens Georges, hem Bulgarların kısa süre içinde İtilaf Devletleri yanında savaşa gireceği iddiasıyla hem de kadim Rus dostluğunu sürdürme gerekçesi ile Konstantin'i ikna etmeye çalışmış ancak başarılı olamamıştır (Abbott 1922: 37 vd.; Söylemezoğlu 1946: 247-248). Ayrıca Prens Georges, Londra ve Paris'te müzakereler yapmış, hatta Atina'da bu müzakerelerin başarı ile sonuçlandığına dair haberler çıkmıştır. Ancak Galip Kemalî Bey bu haberleri çok inandırıcı bulmamıştır (BOA, DH.EUM.3.Şube, 5-16/1).

Nisan 1915'te İtilaf Devletleri Venizelos'un rakibi durumundaki Gounaris Hükûmeti'ne savaşa katılma çağrısı yapmışlar ve Aydın vilayetini vaat etmişlerdir. Ancak Yunan Hükûmeti yine tarafsızlığını sürdürme kararı almıştır (Abbott 1922: 34). Galip Kemalî Bey 14 Nisan 1915'te İstanbul'a gönderdiği telgrafta şimdiki kabinenin İtilaf Devletleri ile müzakerata başladığı iddialarının olduğunu ama bunu doğrulayacak bir şey duymadığını bildirmiştir. 16 Nisan 1915 tarihli telgrafında ise Dışişleri Bakanı'nın İtilaf Devletleri ile müzakerat yapıldığını kabul ettiğini, "yaşadıkları coğrafya ve karşı karşıya kaldıkları tehlikelere nazaran Yunanistan'ın her tarafla iyi geçinmeye ve menfaatlerini koruma çareleri aramaya mecbur olduğunu" söylediğini bildirmiştir (Söylemezoğlu 1946: 251-252).

Bu süreçte Yunanistan'da savaş taraftarları ile karşıtları arasında basın aracılığıyla ciddi bir mücadele yapılmıştır. Venizelos'un küçük bir fedakârlıkla ülkeyi iki katına çıkarabileceğine dair beyanatları halkın üzerinde büyük bir etki yapmış ve zaten Dışişleri Bakanı gibi Venizelos taraftarlarını bünyesinde barındıran hükûmeti zor durumda bırakmıştır. Bu nedenle Kral'ın fikir değiştirdiğine ve tarafsızlık politikasından ayrılacağına dair haberler çıkmaya başlamıştır. Galip Kemalî Bey'e göre Kral'ın İtilaf Devletlerine yakınlaşmaya başlamasının nedenleri İtilaf Devletleri tarafından as-

ker çıkarılan yerlerin bir daha iade edilmeyeceği korkusu, Limni Adası'nın dahi işgal edileceği ihtimali, İngiltere'nin Çanakkale'ye 100.000 asker çıkaracağını duyulması, İngiltere'de inşa edilmekte olan bazı gemilere el konulması ve Prens Georges'un etkisidir (BOA, DH.EUM.3 Şube, 5-37/89). Kral'ın Bulgarlara karşı destek, mali yardım ve elbette Aydın vilayetinin Yunanistan'a bırakılması şartlarıyla İtilaf Devletleri ile müzakereye başladığı haberleri Galip Kemâlî Bey kadar Alman ve Avusturya sefirlerini de endişelendirmiştir. Özellikle Venizelos'un yapılacak seçimlerde kazanabileceği ihtimali endişe kaynağı olmuştur. Ancak Türk sefiri 18 Nisan 1915'de İstanbul'a gönderdiği bir telgrafta çıkan haberlerin mübalağalı olduğunu, müzakerelerin ilerlemediğini, Kral'ın çok da fikir değiştirmedini sağlam bir kaynaktan öğrendiğini bildirmiştir (BOA, HR.SYS. 2105/08/003; Söylemezoğlu 1946: 252-254).

Galip Kemâlî Bey, 24 Nisan 1915'te gönderdiği telgrafta, gerek Kral'ın, gerekse hükûmetin İtilaf Devletlerinin baskısı arttıkça herkesi memnun etme endişesine kapıldıklarını ve yarım tedbirler adlıklarını, Gounaris Hükûmeti'nin tarafsızlığa bağlı kalma vaadiyle iktidara gelmesine rağmen İtilaf Devletleri ile savaşa katılma konusunda görüşmeler yaptığını ve bunun da Venizelos taraftarları tarafından çok iyi kullanıldığını bildirmiştir. Ona göre özellikle arazi tavizi vermeden görüşmeler yapıldığını açıkladığı beyanati hükûmetin aleyhine dönmüştür. Çünkü bu beyanat, Venizelos'un savaşa katılma siyasetinin Gounaris Hükûmeti tarafından kabul edildiğinin ispatı olmuştur. Dolayısıyla kamuoyunda savaşa katılma politikasının asıl sahibi olan Venizelos'un yeniden iktidara gelmesi gerektiği fikri yayılmaya başlamıştır. Venizelos taraftarları, bu ortamı çok iyi değerlendirmişler, Kral'ın eşinin etkisinde kalarak devletin çıkarlarına aykırı hareket ettiği iddialarını ortaya atmışlardır (BOA, DH.EUM. 3 Şube, 5-37/91-92; Söylemezoğlu 1946: 256-528).

Gounaris kabinesii kendi içerisindeki Venizelos taraftarlarıyla da mücadele etmek zorunda kalmıştır. Galip Kemalî Bey'in 9 Mayıs 1915 tarihli telgrafına göre hem Venizelos hem de savaş taraftarı olan Dışişleri Bakanı 8 Mayıs 1915'te Kral'ın huzuruna çıkarak, Yunanistan'ın tarafsızlıktan derhal çıkması gerektiğini söylemek istemiş ancak Kral rahatsızlığını bahane göstererek kabul etmemiştir. Aynı günü akşamı Meclis bir toplantı yaparak, Dışişleri Bakanı'nın tarafsızlıktan ayrılma teklifini değerlendirmiş ancak kesin bir karar alınmamıştır. Sefir, Gounaris'e güvenip güvenmeme konusunda kararsızdır ve onun Dışişleri Bakanı'nı görevden alacak kadar cesur olmadığı fikrindedir (BOA, DH.EUM.3 Şube 5-37/5).

Yunanistan'da bir taraftan seçim gerginliği yaşanırken bir taraftan da Bulgaristan ve İtalya'nın savaşa katılacağına dair haberler yayılmaya başlamış, bu savaş taraftarlarının faaliyetlerini artırmasına sebep olmuştur. Prens Georges, Kral'a Yunanistan'ın Paris sefiri Romanos'un da imzaladığı, bir telgraf göndermiş ve "Ayasofya'ya girme fırsatını kaybetmemesini, vaat edilen menfaatlerden İtalyanların istifade etmesine meydan bırakmamasını ayaklarına kapanarak, Yunanlılık, hanedan ve Krallık, milli ve dini bütün

mukaddesat namına niyaz" etmiştir. Ancak o sırada ciddi bir hastalık geçirmekte olan Kral fikrini değiştirmemiştir (Söylemezoğlu 1946: 261-262). Kral'ın hastalığı ciddileşti bir sırada Venizelos'un, Kral vefat ederse yerine Prens Nikola'yı tahta çıkarmayı düşündüğüne dair söylentiler çıkmıştır (BOA, DH.EUM.3 Şube, 7-13/1).

Galip Kemalî Bey, 14 Mayıs 1915'te gönderdiği telgrafta İtilaf Devletleri ile Yunanistan arasındaki müzakerelerin kesildiğini, bunu kendi fikirlerine aykırı olduğunu düşünen Dışişleri Bakanı'nın istifa etmeyi düşündüğünü bildirmiştir (Söylemezoğlu 1946: 262).

Hem İtilaf Devletlerinin Çanakkale'deki başarısızlığına hem de Kral ve Gounaris'in İtilaf Devletleri aleyhindeki propagandalarına ve Gounaris yanlısı basının Venizelos'un yenildiğini ilan etmesine (BOA, DH.EUM. 1.Şube 2-58/17) rağmen Mayıs 1915'te yapılan seçimlerde, İtilaf yanlısı Venizelos ve Liberal Parti Meclis'teki 316 sandalyenin 186'sını kazanmıştır (Demiröz 2005: 301; Yellice 2016: 23; Abbott 1922: 50).<sup>9</sup> Galip Kemalî Bey ise 16 Haziran 1915 tarihinde gönderdiği telgrafta Venizelos'un 190, Gounaris'in 93 ve diğer partilerin 31 sandalye kazandığını bildirmiştir. Sefire göre bu sonuç meclisin feshi ihtimalini ortaya çıkarmıştır. Ancak Kral, meclisi fes etmemiştir (BOA, DH.EUM. 3.Şube, 8-42/13). Bu süreçte Osmanlı Devleti de Kral'ı ve Gounaris kabinesini desteklemeye çalışmıştır. Vilayetlere gönderdiği telgraflarla Atina sefirinin Venizelos taraftarlarının Anadolu'daki Rumlara kötü muamele edildiği gerekçesi ile Gounaris kabinesine hücum ettiklerini bildirdiğini, Almanya'nın da Gounaris'in durumunu zorlaştırılmamasını istediğini açıklamış, bu nedenle Rumlara iyi muamele edilmesini, göç ettirilmemelerini emretmiştir (BOA, DH.ŞFR. 54-68).

Yeni hükûmet kurulmadan İtilaf Devletleri yeniden harekete geçmiş ve Yunan Hükûmeti'ne 3 Ağustos 1915'te Balkan birliği kurmayı amaçlayan ortak bir nota vermişlerdir. Bu notada Yunanistan'a Aydın vilayetini ve Manastır dâhil Sırp Makedonyası'nı vaat ederken, Bulgarlara Kavala'yı, Sırbistan'a da Avusturya arazisinin bir kısmını vaat etmişlerdir. İngilizlerin Yunanistan'ı baskı altına alarak notayı kabul etmesini sağlamak için Selanik gümrüğüne kontrol memuru atadıkları, bazı depo ve imalathaneleri işgal ettikleri, adalar arasındaki bazı kabloları kestikleri, pirinç yüklü birkaç vapuru ele geçirdikleri haberleri yayılmış, ancak Gounaris bunları yalanlamıştır. Yunanlılar notayı 12 Ağustos'ta cevaplamışlar ve Bulgaristan'a arazi vermeyi reddetmişlerdir (Söylemezoğlu 1946: 267-268). Bu süreçte Galip Kemalî Bey, ciddi bir hastalık atlatan Kral ile bir görüşme yapmış, Kral bu görüşmede, İngilizlere karşı olan hiddetini açıkça ifade etmiş, İngilizler Kavala'yı işgal ederse müdafaa etme niyetinde olduğunu söylemiştir. Osmanlı-Yunan ilişkilerinden de bahseden Konstantin, Anadolu'daki Rumlara karşı kötü muamele edildiğine dair haberlerin savaş taraftarlarınca çıkarıldığını söyleyerek, Osmanlı'ya karşı ihanet eden Rumların cezalandırılmasının

---

<sup>9</sup> Abbott seçim tarihi olarak 13 Haziran'ı vermiştir. Ayrıca Venizelos'un 314 sandalyenin 185'ini kazandığını belirtmiştir.

gerektiğini ancak birkaç suçlunun cezasını bütün bir köy veya şehir halkına teşmil etmenin doğru olmadığını söyleyerek, Osmanlı Devleti'nin Rumlara iyi davranarak muhaliflerine karşı mücadelesinde kendisine yardımcı olmasını istemiştir. Galip Kemalî Bey bu konuda teminat vermiştir. Kral, hâlâ bir Türk-Yunan ve Romen ittifakının yapılması gerektiğini düşünmektedir. Bu nedenle Türkiye ile Bulgaristan arasındaki yakınlaşmanın bu ittifakın tahakkukuna mani olacak düzeyde olmadığını umut ettiğini söylemiştir. Konstantin'e göre Yunan halkı aslında savaş istememektedir. Savaşı isteyenler Anadolu'dan gelen Rumlardır ve onları İngiliz elçiliği desteklemektedir. Kral, Venizelos iktidara gelince bunların daha da güçleneceği endişesini dile getirmiştir. Galip Kemalî Bey'e göre Kral, İttifak Devletleri taraftarıdır ancak İngilizlerden ve Venizelos'tan korkmaktadır (Söylemezoğlu 1946: 271-272).

Kral istemese de seçimi kazanan Venizelos'u yeniden başbakan olarak atamak zorunda kalmıştır. Galip Kemalî Bey'in aldığı bilgilere göre Konstantin, 17 Ağustos 1915'te Venizelos'u davet etmiş, tarafsızlıktan ayrılmamak şartıyla hükûmeti kurma yetkisi vermiştir. Venizelos, görevi kabul etse de durum değerlendirmesi yapmak ve taraftarları ile görüşmek için zaman talep etmiştir. 18 Ağustos 1915'te İngiltere, Fransa ve Rusya sefirleri ile görüşen Venizelos 22 Ağustos 1915'te saraya giderek görevi kabul ettiğini bildirmiştir (BOA, DH.EUM. 3.Şube, 8-42/1; Söylemezoğlu 1946: 272, 274).

#### **4. Venizelos'un Yeni Hükûmeti**

Venizelos, eski kabinesinin neredeyse aynısını yeniden kurmuştur. Kendisi Dışişleri Bakanlığı görevini de üstlenmiştir. Yeni Savaş Bakanı General Danglis ateşli bir savaş taraftarıdır. Ancak Venizelos, iktidara tekrar geldikten sonra Galip Kemalî Bey ile yaptığı ilk mülakatta yine genel politikasının barış ve tarafsızlık olacağı vaadinde bulunmuştur. Osmanlı Devleti ile iyi ilişkilerin sürdürülmesini Osmanlı ülkesindeki Rumlara iyi davranılmasına bağlamıştır. Galip Kemalî Bey, tarafsızlıktan ayrılmak üzere olduğuna dair dedikoduların yayıldığı İtalya'nın Anadolu'ya saldırması durumunda Yunanistan'ın tavrının ne olacağını sormuş, Venizelos ise İtalya'nın Türkiye'ye saldırmamasını tercih ettiğini söylemiş, saldırırsa Yunanistan'ın elbette müteessir olacağı şeklinde kaçamak bir cevap vermiştir. Sefir, böyle bir saldırı olursa Yunanistan'ın hızlı bir karar vermemesini, savaşın seyrini izlemesini tavsiye etmiş, "İtalyanlar saldırırsa gereken şekilde karşılanacaklardır" demiştir. Galip Kemalî Bey, başbakanın Çanakkale savaşı konusunda yanıldığını, savaşın sonunda İngilizlerin galip geleceği düşüncesinde de yanıldığının ortaya çıkacağını iddia etmiş, Venizelos ise Çanakkale'nin bu kadar direneceğini ümit etmediğini kabul etmiş ancak nihai zaferin İngilizler tarafından kazanılacağı konusunda fikrini değiştirmedeğini söylemiştir (Söylemezoğlu 1946: 274-276).

Venizelos, yeniden iktidara geldikten sonra fikirlerini de yürüttüğü siyaseti de değiştirmemiştir. Özellikle Bulgarların Sırbistan'a saldıracağına ve Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında bir ittifakın varlığına dair söylenti-

ler arttıkça Venizelos'un savaşa katılma konusundaki ısrarları da artmıştır. İtilaf Devletleri de boş durmamış, Yunanistan'ın önce Bulgaristan'a ardından da Türkiye'ye karşı saldırıya geçmesi konusunda yeni teşebbüslerde buldukları söylentileri yayılmaya başlamıştır. Galip Kemalî Bey, Venizelos'un tarafsızlıktan ayrılma konusundaki arzularına rağmen Kral'ın bunu kabul etmeyeceği ve dolayısıyla başbakanın yeniden görevden ayrılmak zorunda kalacağına dair tahminlerini İstanbul'a bildirmiştir (Söylemezoğlu 1946: 278-279).

Bulgaristan'dan 21 Eylül 1915'te aldığı ve Türk-Bulgar ittifakı ile Bulgar seferberliğini haber veren resmi bir bildiri Venizelos'u yine haklı çıkarmıştır. Aynı gün Kral Konstantin ile görüşen Venizelos, ona imzalaması için seferberlik emrini sunmuştur. Kral, Bulgar tehdidi karşısında seferberliği onaylamak zorunda kalmıştır. Ancak bu aralarındaki fikir farklılıklarını giderememiştir (Koliopoulos vd. 2010: 79; Abbott 1922: 52-55). Hâlâ Alman zaferine inanan Kral, bir taraftan seferberlik izni verirken bir taraftan da Alman İmparatoru'na bir telgraf yazarak, Almanlar tarafından Bulgaristan'a verilecek tavizin Yunanistan aleyhine olmamasını istemiştir. Sırların elinden alınması planlanan Gevgeli ve Doyran bölgelerinin Bulgar çeteleri tarafından işgalinin önlenmesini ve bu bölgelerin Yunanistan'a bırakılmasını talep etmiştir. İmparator, 23 Eylül 1915'te verdiği cevapta özellikle Gevgeli ve Doyran konusundaki taleplerinin yerine getirilmesi için Sofya'ya ciddi talimat verdiğini bildirmiştir. Bu cevaptan hoşnut olan Kral'ın Venizelos'u görevden alacağı ve yerine yeniden Gounaris'i atayacağına dair söylentiler çıkmıştır. Ancak Kral, muhtemelen yeni bir hükûmet krizini göze alamamıştır. Bundan dolayı cesaretlenen Venizelos, Galip Kemalî Bey'e Bulgarlar Sırbistan'a saldırırlar ise Avusturya-Macaristan ve Almanya orduları ile savaşmayı göze alarak tarafsızlıktan çıkacaklarını ve Sırbistan'a yardım edeceklerini açıkça ifade etmiştir (Söylemezoğlu 1946: 279-281). Ayrıca, Venizelos, faaliyetleri ve eski siyasetini sürdürmesi nedeniyle Kral ile yeni bir anlaşmazlık yaşayacağı bu nedenle de görevden ayrılacağına dair ortaya çıkan söylentilere rağmen 25 Eylül 1915'te Kral ile yaptığı bir mülakat sonrası tebliğ yayınlayarak, seferberliği gerektiren vaziyet konusunda Kral ile kendisinin ittifak halinde olduklarını ilan etmiştir. Kral ise aynı gün Alman sefiri vasıtası ile Alman İmparatoru'na Yunanistan'ın içerisinde bulunduğu dâhili ve harici meselelere dikkat çekerek, bir zorlama ile Yunanistan tarafsızlıktan çıkarsa kendisinin mesul ve muhatap tutulmamasını talep eden bir maddenin olduğu bir telgraf göndermek istemiştir. Ancak, Alman sefirinin ısrarı ile Almanya'ya yönelik tehdit sayılabilecek bu telgrafın gönderilmesi ertelenmiştir. Kral Konstantin'i rahatlatan telgraf Bulgar Kralı'ndan gelmiştir. Bulgar Kralı, Bulgaristan'daki seferberliğin katiyen Yunanistan aleyhinde olmadığını bildirmiştir. Bunun üzerine İmparator'a gönderilmek üzere hazırlanan telgraf Bulgaristan'dan alınan telgrafa istinaden Yunanistan'ın da tarafsızlığını sürdüreceği maddesi eklenerek gönderilmiştir. Galip Kemalî Bey, bu olayları anlattığı telgrafında, Kral'ın tutumuna rağmen Yunanistan'ın tarafsızlıktan ayrılma tehlikesinin devam ettiğini, seferberlik so-

nucunda ortaya çıkan bir orduyu elinde tutan Venizelos'un İtilaf Devletlerinin etkisi ile bir hadise çıkarabileceğini bildirmiştir. İtilaf Devletlerinin Selanik veya Kavala'ya asker çıkarma ihtimalinden söz eden sefir, Alman ve Avusturya mevkidaşlarının da aynı kaygıları paylaşıp hazırlık yaptıklarını haber vermiştir (Söylemezoğlu 1946: 282-283).

Gerçekten de Venizelos, 21 Eylül'de Kral ile görüşükten sonra Atina'daki İtilaf Devletleri elçilerini çağırarak seferberlik ilanını bildirmiş ve Bulgarlara karşı kullanılmak üzere 150.000 asker gönderilip gönderilmeyeceğini sormuştur. Venizelos'un talep ettiği asker, 1913'de Sırbistan ile yapılan ittifaka göre Bulgarlara karşı kurulacak birleşik orduya Sırbistan'ın vermek zorunda olduğu asker sayısı kadardır. Almanya-Avusturya karşısında aldığı yenilgilerden dolayı Sırbistan'ın bu miktarda asker veremeyeceği bilindiğinden bu açığı İtilaf Devletlerinin kapatması istenmiştir. İngiltere ve Fransa, genelkurmay başkanlarının isteksizliğine rağmen iki gün sonra talep edilen miktardaki askeri Selanik'e göndereceklerini bildirmişlerdir. Venizelos, İtilaf elçilerinden Bulgaristan Sırbistan'a saldırmadıkça, dolayısıyla Yunanistan'ın Sırbistan'a yardım etme zorunluluğu ortaya çıkmadıkça İtilaf askerlerinin Yunan topraklarına girmemesini talep etmiştir (Abbott 1922: 55-56; Anderson 2001: 340). Ancak İtilaf Devletleri kısa süre içerisinde harekete geçmişler ve ilk olarak General Hamilton, 1 Ekim 1915'te erkanı harbiyesi ile birlikte Selanik'e çıkmıştır. Galip Kemalî Bey, ertesi gün Kral ile bir mülakat yapmış, Kral, General Hamilton'un hareketinden dolayı Yunan Hükûmeti'nin şiddetli bir protestoname gönderdiğini bildirmiştir. Galip Kemalî Bey'in, bu olayın Venizelos'un bir tertibi olduğu uyarısı üzerine Kral, Başbakan'ın faaliyetlerinin farkında olduğunu ve ilk fırsatta onu istifaya zorlayacağını söylemiştir (BOA.HR.SYS. 2381-3/15). Ancak Kral'ın sürdürmek istediği tarafsızlık politikasına rağmen İtilaf Devletleri Selanik'e asker çıkarmaya devam etmişlerdir. Galip Kemalî Bey de dâhil olmak üzere Venizelos aleyhtarları, bunun sorumluluğunu Başbakan'a yüklemişler, kısa bir süre önce Venizelos'un İtilaf Devletlerinden Bulgaristan'a karşı kullanılmak üzere 150 bin asker isteğinin, Selanik'e asker çıkarma ile sonuçlandığını iddia etmişlerdir (Söylemezoğlu 1946: 286-287, 294).

Yaşanan bu hadiseler ve 2 Ekim 1915'te Bulgarların Sırp sınırını geçtiği haberleri (Abbott 1922: 62)sonucunda Yunan Parlamentosu'nda 4 Ekim 1915'te bir toplantı yapılmış 110'a karşı 147 oyla savaşa girme kararı alınmıştır. Ancak Kral bu karara uymamış ve Venizelos 5 Ekim 1915'te ikinci kez istifa etmiştir (BOA.HR.SYS. D:2381-3/31). Kral, hükûmeti kurma görevini Aleksandros Zaimis'e vermiştir (Yellice 2016: 234-235; Erdem 2010: 95-96).

## 5. Milli Bölünme

Venizelos'un istifası ve ardından seçimlere katılmayarak siyaset dışı kalması Yunan tarihinde Milli Bölünme denilen ve Kral Konstantin'in tahtan indirilmesi ile sonuçlanan bir süreci başlatmıştır. Bu suretçe Atina'da Zaimis Hükûmeti ve Skouloudis Hükûmetleri kurulurken Venizelos, amacına ulaş-



mak için daha radikal yollara başvurmuştur. Dışişleri Bakanlığı'nı da üstlenen Zaimis, Hükûmeti'nin politikasının silahlı tarafsızlık olduğunu açıklamıştır. Yani Yunanistan'ın çıkarları silahlı ancak tarafsız kalarak korunmaya çalışılacaktır (Abbott 1922: 65). Zaimis, göreve geldikten sonra Venizelos, savaşa girme konusundaki fikirlerini mecliste zikretmeye devam etmiş ve bir Osmanlı-Alman zaferinin Yunanlılığın sonu olduğu, kendisinin Yunanistan'ı iki katına çıkardığı, şimdi de bir kat daha büyüme şansı elde ettiği argümanını tekrarlamıştır. Ancak yeni kabinenin iktidarda kalmasına müsamaha etmeyi vazife olarak gördüğünü söyleyerek kabinenin devamlılığından yana olduğu izlenimini yaratmıştır. Bir ziyafette yaptığı konuşmada ise kendisinin tabiiyet bakımından Fransız olmasa da kalben bir Fransız'dan farklı olmadığını söylemiş ve İtilaf Devletlerinin kesin galibiyetini temenni ettiğini ifade etmiştir (Söylemezoğlu 1946: 297-299, 301).

Zaimis döneminde Bulgarların Sırlara karşı beklenen saldırısı başlamış, 12 Ekim 1915'te<sup>10</sup> Bulgarların saldırıya geçtiği Atina'daki Sırp sefiri tarafından Yunan Hükûmeti'ne bildirilmiştir. Sırlar, Yunanistan'ın derhal Doyran, Gevgeli ve Manastır'ı işgal etmesini teklif etmiş ancak Yunan Hükûmeti bunun tarafsızlıktan çıkmak demek olacağı gerekçesi ile reddetmiştir (Söylemezoğlu 1946: 299-300). Zaimis Hükûmeti'nin tavrına rağmen, ne İtilaf Devletleri ne de Venizelos, Yunanistan'ın savaşa girmesini sağlamak için çalışmaktan vazgeçmemişlerdir. İtilaf Devletleri bir taraftan Selanik'e asker çıkartmaya devam ederken, bir taraftan da İngiliz Dışişleri Bakanı 17 Ekim 1915'te Yunanistan'ın Sırlara yardım etmesi karşılığında Kıbrıs'ı vaat ederek Zaimis Hükûmeti'ni ikna etmeye çalışmış ancak 20 Ekim'de bu teklif reddedilmiştir (Abbott 1922: 66-67; Anderson 2001: 340).

Zaimis kabinesinin tavrına rağmen İngiliz ve Rus sefirleri 1913'te Sırbistan ile imzalanan ittifakname gereği, Yunanistan'ın Sırbistan'a yardım etme mecburiyetinin olduğunu hatırlatmışlar ve savaşa katılması karşılığında Yunan Hükûmeti'ne Kıbrıs'a ek olarak Trakya ve 12 Ada'yı vaat etmişlerdir. Ancak Zaimis bu teklifi de reddetmiştir. Bu durum Venizelos'un faaliyetlerini arttırmış, bir taraftan Yunan-Bulgar savaşının kaçınılmaz olduğu, bunu şimdi İtilaf Devletleri gibi kuvvetli müttefiklerle yapmanın gerektiği şeklinde propaganda yaparak halkın desteğini almaya çalışırken bir taraftan da kabinenin meclise getirdiği bazı tasarıları engelleyerek bir hükûmet krizi çıkarmaya ve hükûmeti istifaya zorlamaya çalışmıştır. Bu durum Kral'ın Meclisi yeniden feshetmesi ihtimalini ortaya çıkartınca Yunanistan'da yeni bir hükûmet krizi başlamıştır. Zaimis'in orduyu terhis etme ve meclisi feshederek seçimlere gitme isteği de bu krizi ağırlaştırmıştır (Söylemezoğlu 1946: 303-307).

Sonuçta Zaimis, 7 Kasım 1915'te istifa etmek zorunda kalmış, hükûmet kurma görevi ise eski Dışişleri Bakanlarından Stefanos Skouloudis'e verilmiştir (Abbott 1922: 69). Galip Kemalî Bey'e göre Skouloudis, daha önce Jön Türklere yardımı dokunmuş, Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler kurma taraftarı

<sup>10</sup> Abbott Bulgar saldırısının tarihini 14 Ekim olarak vermiştir. Abbott, s.66.

ve Venizelos aleyhtarı bir siyasetçidir. Skouloudis Haziran 1916 tarihine kadar başbakanlık yapmıştır (Yellice 2016: 234-235; Erdem 2010: 95-96; Söylemezoğlu 1946: 307).

İtilaf Devletleri Yunanistan'ı savaşa girmeye zorlamak için Selanik'e asker çıkarttıktan sonra iktisadi bazı tedbirler almışlardır. İngilizler 6 Kasım 1915'te bir tebligat yayınlayarak Yunan Hükûmeti'ne yapılan yardımların durdurulduğunu ve Yunanistan'a bazı emtiaların dışarıdan gelmesini engellediklerini bildirmişlerdir. Galip Kemalî Bey'e göre bahsedilen emtia hububattır ve İtilaf Devletlerinin bu tutumu nedeniyle özellikle adalardaki halk açlıkla karşı karşıya kalmıştır. Bu meselede İngilizler ile Fransızlar arasında fikir ayrılığı vardır. İngilizlerin 6 Kasım 1915 tarihli tebligatı açıktan açığa Yunanistan'ı tehdit ederken, Fransız sefiri Venizelos yanlısı Patris gazetesine verdiği beyanatta Yunanistan'ın savaşa girmesi için zorlanmayacağını sadece tarafsızlık ahkâmına tamamen uyacağına dair kati teminat talep edildiğini iddia etmiştir (Söylemezoğlu 1946: 314-316).

İtilaf Devletlerinin Yunan Hükûmeti'ni bu kadar baskı altına almalarının sebebi, Sırp cephesinde Alman-Avusturya ve Bulgar ittifakına karşı aldıkları yenilgiler ve Kasım 1915'ten itibaren çekilmeye zorlanmalarıdır (Abbott 1922: 67). Bu çekilme esnasında İtilaf ve Sırp askerlerinin Yunan topraklarına girme ihtimali, tarafsızlık gereği Yunan Hükûmeti'nin bu askerleri silahsızlandıracağına dair çıkan haberler yeni bir kriz çıkmasına neden olmuştur. 23 Kasım 1915'te İtilaf Devletlerinin Atina sefirleri Başbakan'a ortak bir nota vermişlerdir. Yunan Başbakanı bu notanın bir suretini Galip Kemalî Bey'e göstermiştir. Notada, Sırp toprağından Yunan arazisine geçmek mecburiyetinde kalabilecek olan İngiliz, Fransız ve Sırp kuvvetlerinin silahlarının alınacağı veyahut bir karargâha sevk edileceği hakkında Yunan Hükûmeti tarafından resmen bazı imalarda bulunulduğu iddia edilmiş ve böyle bir tavır almayacağı hakkında teminat verilmesi talep edilmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın tarafsız kalmaya mecbur olduğunu kabul ettikten sonra, Yunanistan'ın tarafsızlıktan çıkması için zor kullanmadıklarını ve bunu düşünmediklerini iddia etmişler ancak kuvvetlerinin selameti için teminat ve bu kuvvetlerin muhtelif harekâtı esnasında Selanik civarındaki bütün yol, mahreç, demiryolu vesaireyi kullanmayı talep etmişlerdir. Skouloudis hükûmeti bu notaya bir gün sonra cevap vererek ayrıntılarını belirleme şartıyla, prensip olarak İtilaf Devletlerinin teklifini kabul etmiştir. Galip Kemalî Bey'e göre Yunan Hükûmeti İtilaf Devletleri ile açık bir ihtilaf çıkmaması için bir müzakere kapısı açmıştır (Abbott 1922: 82-83; Söylemezoğlu 1946: 317-320).

26 Kasım 1915'te İtilaf Devletleri sefirleri Başbakan Skouloudis'i ziyaret ederek Yunan Hükûmeti'nin kabul ettiği teklifin şartlarını bildirmişlerdir. Buna göre Selanik ve civarının Yunan Hükûmeti tarafından tahliye edilmesini, Doyran, Gevgeli ve Kirivolak'a giden bütün yollarla demiryollarının ve telgraf hatlarını kendilerine teslimini, limanları kullanma, denizlerde istedikleri gibi hareket etme ve Yunan sularında Alman denizaltılarını takip edebilme izni verilmesini talep etmişlerdir. Ancak Yunanistan bu ta-

lepleri hükümlerlik haklarını zedelediği gerekçesiyle kabul etmek istememiştir. 1 Aralık 1915'te sarayda bir hükümet toplantısı yapılmış, İtilaf Devletlerinin Yunan kuvvetlerinin çekilmesi yönündeki ısrarlı talebini reddetmeyi, ancak zorlarsa protesto ederek Makedonya'nın tahliyesini, böylece iki düşman ordunun karşı karşıya bırakılmasını kararlaştırmıştır. Skoulidis, İtilaf Devletlerine verdiği cevabı Galip Kemalî Bey'e gizlice okumuştur. Buna göre Yunanistan'ın hükümlerlik hakları, tarafsızlık politikasının kendisine verdiği yükümlülükler ve ordusunun seferberlik halinde bulunması şartlarına uygun olan bütün yardımı göstermeye hazır oldukları söylenerek İtilaf Devletlerinin taleplerini tamamen reddetmeyen ancak kabul de etmeyen bir cevap verilmiştir. Bu cevap sonrasında Selanik'e İtilaf yetkilileri ile görüşmek üzere bir Yunan heyeti gönderilmiştir (Söylemezoğlu 1946: 321-323, 325-326).

Gün geçtikçe İtilaf Devletlerinin tavrı sertleşmeye başlamıştır. Fransa'nın Atina'daki sefiri 4 Aralık 1915 günü Patris gazetesine verdiği bir mülakatta İtilaf Devletlerinin Selanik'e Sırbistan'ı müdafaa etmek için geldiğini ve tahliye etmeyeceklerini belirtmiştir. Yunanistan'ı tarafsız kalmak suretiyle Almanlara yardım etmekle ve Sırbistan'ın ezilmesine müsaade etmekle suçlamıştır (Söylemezoğlu 1946: 32-329). Buna karşılık Kral Konstantin, Bir Amerikan gazetesine verdiği mülakatta İtilaf Devletlerinin Selanik'i tahliye etmelerini ultimatom şeklinde teklif ettikleri gibi Yunanistan'ı tarafsızlıktan kendi lehlerine çıkarmağa da çalıştıklarını belirtip, kendisinin bir Afrika kabile reisi olmadığını söylemiş ve şeref ve haysiyet dairesinde sonuna kadar Yunanistan'ı harbe sokmamağa çalışacağını ifade etmiştir (Söylemezoğlu 1946: 330-331).

Kral'ın tavrına rağmen, İtilaf Devletleri Yunan Hükümeti'ni sıkıştırma-ya devam etmişlerdir. Sonuçta 10 Aralık 1915'te bir anlaşmaya varılmıştır. Buna göre Yunan Hükümeti, şiddetle protesto etme hakkını saklı tutmak şartıyla, İtilaf askerlerinin geçeceği güzergâhlardan birliklerini çekmeyi ve İtilaf Devletlerinin gerekli gördükleri yerleri işgaline ve tahkimine karşı çıkmayacaklarını taahhüt etmiştir (Abbott 1922: 83-84).

İtilaf Devletlerinin baskısı devam ederken Meclis 11 Kasım 1915'te feshedilmiştir (Söylemezoğlu 1946: 310). Venizelos, Kral'ın sandığa gitme çağrısını taraftarlarının baskı altında olduğu gerekçesi ile reddetmiş ve 19 Aralık 1915'te yapılan seçimlere katılmamıştır (Yellice 2016: 235; Abbott 1922: 69).

Bu süreçte, çekilen ve Yunan topraklarına giren Sırp kuvvetlerini takip eden Avusturya-Almanya ve Bulgar ordularının Yunan arazisine girme ihtimali ortaya çıkmıştır. Özellikle Bulgarların Yunan sınırını aşması ihtimali Yunan Kralını ve hükümetini tedirgin etmiş, Alman İmparatoru'ndan Bulgarların ülkeye sokulmaması konusunda teminat istenmiştir. Ancak İmparator 21 Aralık 1915'te Kral'a gönderdiği telgrafta Bulgar askerlerinin Almanlar ile birlikte gelmesinin zaruri olduğunu bildirmiş ve bunların saldırgan değil kurtarıcı olacaklarını iddia ederek Kral'ı rahatlatmaya çalışmıştır. Osmanlı sefiri Galip Kemalî Bey de Skouloudis'i bu konuda ikna etmeye

çalışmış, Yunan arazisini, hükümranlığını ve tarafsızlığını her gün biraz daha çiğneyen İtilaf ordularından Yunanistan'ı kurtarmanın yolunun Alman-Avusturya ve Bulgar ordularının İtilaf ordularını takip ederek Yunan topraklarına girmesi olduğunu söylemiştir. Galip Kemalî Bey'e göre Başbakan, Bulgar askerinin Yunan toprağındaki şehirlere katiyen girmemesi şartıyla bunu kabul edebilecekleri cevabını vermiştir. Ancak Skouloudis'in aksine gerek halk gerekse ordu Bulgarların Yunan arazisine girmesi fikrini kolay kolay kabul etmeye yanaşmamıştır. Hatta İtilaf Devletlerinin Venizelos taraftarları vasıtasıyla ordu içerisinde hükümet karşıtı bir hareket hazırladıkları duyulmuştur. Skouloudis, Alman sefirine Gevgeli, Toyran ve Manastır'ın Yunanistan'a bırakılacağı taahhüt edilirse efkar-ı umumiyenin Bulgar askerinin Yunan topraklarına girmesine razı gelebileceğini söylemiştir. Bu gerginliklerden dolayı Galip Kemalî Bey, gerek İtilaf Devletlerinin gerekse Venizelos taraftarlarının halkı daha fazla etkilemeden beklenen Alman-Avusturya ve Bulgar harekâtının biran önce başlatılmasını İstanbul hükümetine tavsiye etmiştir. Kral Konstantin de Galip Kemalî Bey ile 29 Aralık 1915 günü yaptığı mülakatta bu harekâtın hızlandırılmasını istemiştir (Söylemezoğlu 1946: 337). Buna karşılık Osmanlı Hariciye Nazırı Halil Bey, Viyana'daki Osmanlı sefiri Hüseyin Hilmi Paşa vasıtasıyla Avusturya Dışişleri Bakanı Baron Buriam'dan aldığı bilgiye dayanarak nakliye vasıtalarının kâfi olmadığı için Alman-Avusturya ordularının harekete geçemediğini ancak yakında İtilaf askerlerini takibe başlayacakları cevabını vermiştir. Ancak Baron Buriam'a göre Manastır'ın Yunanistan'a bırakılmasına Bulgarların razı olması imkânsızdır (Söylemezoğlu 1946: 341).

İtilaf Devletleri ile İttifak Devletleri arasında sıkışan Yunanistan arka arkaya işgaller yaşamaya başlamıştır. Fransızlar, Yunan Hükümeti'nin onayını almadan Aralık 1915 sonunda Sırp askerleri için hastane olarak kullanılmak amacıyla Korfu'yu işgal etmişlerdir (Erdem 2010: 97. Söylemezoğlu 1946: 341). Karaburun önünde bir İngiliz gemisinin Alman denizaltısı tarafından batırılması bahane edilerek, Karaburun işgal edilmiş ve Yunan askerleri burayı boşaltmak zorunda kalmıştır (BOA, HR.SYS. 2111-10/24). Ayrıca Meis Adası, Girit'teki Souda Bay limanı ve Kefolonya İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiştir. Yunan Hükümeti bu işgalleri protesto etmekle yetinirken, İtilaf Devletleri bu protestoları kabul etmiş ama görmezlikten gelmiştir (Abbott 1922: 85-86). İtilaf işgalleri gün geçtikçe artarken bir taraftan da hem Atina'da hem de Selanik'te İttifak Devletlerine mensup kimselerin tutuklanacağına dair haberler çıkmaya başlamış, hatta Galip Kemalî Bey, sefaretin önemli evrakını yakmak için hükümetten izin istemiştir. Gerekli durumda yakabileceği bildirilmiştir (Söylemezoğlu 1946: 342).

Yunanistan'daki durum o kadar karışmıştır ki Viyana'da, Atina'da ihtilal gerçekleştiğine dair haberler çıkmış, Viyana'daki Türk sefiri vasıtasıyla bu İstanbul'a bildirilmiş ancak İstanbul Hükümeti Atina sefirinden böyle bir bilgi almadığı cevabını vermiştir (BOA, HR.SYS. 2418-123/1, 3, 5).

Kral Konstantin tarafsızlık politikasını sürdürmeye devam etmiş, Daily Chronicle gazetesine verdiği bir mülakatta İtilaf Devletlerinin zafer kazana-

cağına inanmadığını ima etmiştir. Hatta İtilaf askerlerini takip eden Bulgar askerlerinin Yunan topraklarına girmesi durumunda ne yapacağı sorulduğu zaman, Bulgarların Yunan arazisini tahliye edeceğinden emin olduğu cevabını vermiştir. Galip Kemalî Bey'e göre daha önce Bulgarlar Yunanistan'a girerlerse savaşacağını söyleyen Kral'ın fikrini değiştirmiş olmasının sebebi, gerek Almanya'nın gerekse kendilerinin verdiği güvencedir. Ayrıca Osmanlı Devleti ile ilişkileri iyileştirmek için çaba sarf eden Yunan Hükûmeti, yaklaşık bir yıldır maslahatgüzar bulundurduğu İstanbul'daki sefareti için Kaleris'i sefir olarak atamıştır (Söylemezoğlu 1946: 343, 337). Kral, 1 Nisan 1916'da Galip Kemalî Bey ile yaptığı mülakatta İtilaf Devletlerinin yenileceğine dair olan inancını yenilemiştir (BOA, HR.SYS. 2381-5/26-24).

Kral'ın ve Yunan Hükûmetinin İttifak yanlısı tavırlarına karşın İtilaf Devletleri gün geçtikçe işgallerini ve baskılarını arttırmışlar, ülke gittikçe karışıklığa sürüklenmiştir. Hatta Bulgar sefaretine bomba atılmış, bu durum Osmanlı sefirinin de içinde bulunduğu İttifak Devletlerinin sefirlerini telaşlandırmış, ani bir baskın karşısında kalmamak için mühim evrakı Kral Konstantin'in de yardımı ile Sofya'ya kaçırmışlardır. İtilaf Devletlerinin Yunanistan'daki önemli mevkiileri işgal ettikten sonra hanedanı ve kendilerine muhalif olan devletadamlarını ülkeden çıkaracakları, ardından da Venizelos'u iktidara getirip Yunan ordusu ile Makedonya'da saldırıya geçecekleri haberleri İstanbul'da duyulmaya başlamıştır. Bunun doğru olup olmadığı Galip Kemalî Bey' sorulmuş, sefir İtilaf Devletlerinin amacının bu olduğunu ancak ordunun Kral taraftarı ve halkın da İtilaf Devletlerinin baskısından bıkmış durumda olduğunu bildirmiştir (Söylemezoğlu 1946: 347-348, 350).

Skouloudis de İtilaf Devletlerinin yürüttüğü politikaların amacının Yunanistan'ı savaşa girmeye zorlamak olduğunu düşünmüş, işgalleri ve Fransa'nın vaat ettiği parasal yardımı yapmamasının da bunu ispatladığına inanmıştır. Yunan Hükûmetinin içinde bulunduğu ekonomik kriz, Almanya tarafından kullanılmaya çalışılmış, Fransa'dan beklenen yardımın bir kısmının kendileri tarafından karşılanabileceğini bildirmişlerdir. Skouloudis, tarafsızlıklarına zarar gelmemesi şartıyla bu teklifi memnuniyetle kabul etmiştir (Abbott 1922: 87).

5 Nisan 1916'da İngiliz ve Fransız elçileri Skouladis'e Korfu'daki Sırp askerlerinin Selanik'e transferleri için Yunan demiryollarını kullanmak istediklerini bildirmiş, ancak Yunan Başbakanı 100.000 insanın ülke boyunca demiryolu ile geçmesinin kaos yaratacağı ve ekonomiye zarar vereceği ayrıca tarafsızlık politikasına da aykırı olacağı gerekçesi ile kabul etmemiştir. Ayrıca Karasu Vadisi'ndeki Rupel kalesi direnilmeden Bulgarlara teslim edilmiştir. Yunan Hükûmeti'nin bu tavırları İtilaf Devletlerine Yunanistan'ın fiilen İttifak Devletlerinin müttefiki olduğuna inandırmıştır (Abbott 1922: 88-89; BOA, HR.SYS. 2381-5/22; Anderson 2001: 343). Buna rağmen Skouloudis, iktidarının sağlam olduğu konusunda Galip Kemalî Bey'e teminat verdiği gibi, savaş sonrası Osmanlı Devleti ile yapacağı ittifaktan söz etmiştir (BOA, HR.SYS. 2381-5/12). Skouloudis, Galip Kemalî Bey ile yaptığı bir başka görüşmede de İtilaf Devletlerinin Yunanistan'a karşı reva gördükleri

muameleye son vermek için silaha sarılmak istediğini ancak sabretmekten başka çaresi olmadığını söylemiştir (BOA, HR.SYS. 2420-26/1).

Sonunda Mayıs 1916'da İttifak Devletlerinin beklenen saldırısı başlamış, Bulgaristan ile Almanya askerleri Yunan topraklarına girmiş ve bazı mıntıkaları işgal etmiştir (Erdem 2010: 97). Bunun üzerine İtilaf Devletleri Selanik'teki postane, gar, polis karakolları gibi önemli noktaları işgal ettikleri gibi jandarma ve polis müdürüne de Makedonya'yı terk etmelerini bildirmişlerdir (Söylemezoğlu 1946: 364). Skouloudis hükûmeti ile İtilaf Devletleri arasındaki gittikçe artan bu gerilim 21 Haziran 1916'da Fransız, İngiliz ve Rus elçilerinin Yunan Dışişleri Bakanlığı'na giderek bir nota vermeleri ile sonuçlanmıştır. Yunan askerinin terhis edilmesini, Skouloudis hükûmetinin yerine ara hükûmet kurulmasını, yeni seçimlere gidilmesini, Alman emirlerini yerine getiren emniyet görevlilerinin azlını istemişlerdir (Abbott 1922: 102; Anderson 2001: 343). Aynı gün Skouloudis istifa etmiştir. Yeni kabine 23 Haziran 1916'da Zaimis başkanlığında kurulmuş, İtilaf notasının kabul edildiği bildirilmiş, Meclis dağıtılmış, yeni seçim hazırlıklarına başlanmıştır (Erdem 2010: 97-98; Söylemezoğlu 1946: 368-369).

Yeni Zaimis hükûmeti İtilaf Devletlerinin karşısında acizdir. Bu durum Galip Kemâlî Bey'in 6 Temmuz 1916'da gizlice gönderdiği telgrafta "burada artık müstakil bir hükûmet yoktur" ifadesiyle açıklanmıştır (BOA, HR.SYS. 2381-5/8). Gerçekten de Yunanistan bağımsız bir devlet olmaktan çıkmıştır (Anderson 2001: 343). Bu süreçte Yunanistan'daki İtilaf baskısı günden güne artmış, hatta Fransızlar Yunan hapishanelerinde bulunan Yunan vatandaşlarını çıkartıp kendileri yargulamaya başlamışlardır (BOA, HR.SYS. 2381-5/4). Yunanistan üzerindeki bu baskının kaynağı İngiltere'den ziyade Fransa'dır. Galip Kemâlî Bey'e göre bunun nedeni Fransa'nın Almanya karşısında aldığı yenilgiler, bazı bölgelerinin Almanlar tarafından işgali ve savaşın gittikçe uzaması sonucunda Fransız halkında başlayan hoşnutsuzluğu ve şikâyetleri ortadan kaldırma arzusudur (BOA.HR.SYS. 2390-25/3).

Zaimis'in bu hükûmeti döneminde Romanya İtilaf Devletleri yanında savaşa dâhil olmuş (Seligman 1921: 78), Bulgarlar Doğu Makedonya'yı işgal etmeye ve Yunanları göçe zorlamaya başlamışlardır. Diğer taraftan İtilaf Devletlerine katılmış olan İtalya da Kuzey Epir'i işgale girişmiştir. Kısacası Yunanistan'ın Balkan Savaşlarında elde ettiği toprakları kaybetme ihtimali ortaya çıkmıştır. Özellikle Bulgarların Yunan topraklarına girmesi Venizelos için bir fırsat olmuş, 27 Ağustos 1916'da gerçekleştirdiği büyük bir mitingde halkın Bulgarlar aleyhindeki duygularını kullanarak, onları hükûmete ve Kral'a karşı kıskırtmıştır. Bunların sonucunda Venizelos yanlısı komutanlar 30 Ağustos 1916'da Selanik'te Ulusal Savunma (Ethniki Amina) Hareketi'ni başlatmışlardır. Ulusal Savunma Hareketi'nin en önemli hedefi Yunanistan'ı İtilaf Devletlerinin yanında savaşa dahil etmektir (Erdem 2010: 98). Bu hareketi Venizelos başlatmamıştır. Bulgarlara karşı direnmek isteyen subaylar Venizelos'un fikirlerini baskı ile kabul ettirmek istemişler ve Selanik ve Atina'daki benzer görüşleri kabul eden askeri ve siyasi kişilerle temasa girmişlerdir. Venizelos'a da birkaç defa temsilci göndermişlerdir. Ancak

Venizelos, her seferinde rahat durulmasını istemiştir. Muhtemelen 1916 yazı sonuna kadar Venizelos Bulgarların ilerleyişini önlemek amacıyla Konstantin'in tarafsızlık politikasından vazgeçeceğini ummuş, bu sebeple bir darbeye onay vermekten kaçınmıştır. Ancak Eylül 1916'da hareketin liderliğini üstlenmeyi kabul etmiştir. Venizelos karşıtları ise Ulusal Savunma Hareketi'ni Fransızlar tarafından planlanan ve elbette Fransızların lehine çalışan bir oluşum olarak görmüşlerdir (Erdem 2010: 98-99).

Venizelos taraftarları bir taraftan da Atina'da olaylar çıkararak şehrin İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesini sağlamaya çalışmışlar, Kral taraftarları ve halk sükûnetini koruyarak buna fırsat vermemişlerdir. Ancak 8 Eylül 1916'da bir grup, Fransız sefaretini basarak Fransa ve İngiltere aleyhinde, Kral lehinde bağırarak, birkaç el de silah atmıştır. Galip Kemalî Bey, 11 Eylül 1916 tarihinde gönderdiği tahriratında bu saldırının Venizelos taraftarları ve İtilaf Devletleri tarafından işgale bahane için hazırlanmış bir hadise olduğunu iddia etmiştir. Ona göre olay, gerçekleşmeden önce Alman sefiri tarafından haber alınarak Yunan Başbakanı Zaimis'e bildirilmiştir. Galip Kemalî Bey, istihbarata rağmen olayın önlenememesini de manidar olduğunu düşünmüştür. Bu olay Zaimis Hükûmeti'nin istifa etmesine neden olmuştur (BOA.HR.SYS. 2390-25/4 ve 1). Galip Kemalî Bey'in olayla ilgili tahmininde doğruluk payı olabilir. Zira Zaimis Hükûmeti 4 Ekim 1916'da Bulgarlara karşı yani İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girme kararı almış ancak Kral bu kararı kabul etmemiştir. Anderson'a göre Zaimis'in istifasının nedeni budur (Anderson 2001: 344). Zaimis yerine Kalogeropoulos hükûmeti kurulmuş ancak o da İtilaf Devletleri tarafından kabul edilmediği için istifa etmek zorunda kalmıştır. Bu süreçte Kral Konstantin hâlâ tarafsızlık politikasının sürdürmeye çalışmıştır. Ancak Fransa Atina'da gittikçe güçlenmiş, polis teşkilatını kontrol altına aldığı gibi matbuat üzerinde de sansür uygulamaya başlamıştır (BOA.HR.SYS. 2390-30/1-BOA. HR.SYS. 2390-31/1).

Kalogeropoulos'un istifasından sonra Başbakan olarak üniversitede tarih profesörü olan Spyridon Lambros atanmıştır. Siyasetin yabancı olan Lambros, gücünü Kral'dan almıştır. Bu kabine tarihçiler tarafından "Kraldan çok Kralcı" ve "Yunanistan'ın en içler acısı" hükûmeti olarak nitelendirilmiştir (Erdem 2010: 101).

Kral Konstantin cephesinde bunlar yaşanırken Venizelos taraftarlarıyla birlikte Atina'dan ayrılarak 25 Eylül 1916'da Girit'e gitmiş ve burada 26 Eylül 1916'da ihtilal ilan etmiştir. Kendisine taraftar olan adaları dolaştıktan sonra 9 Ekim'de Selanik'e ulaşmış ve orada "*Geçici Hükûmet*" adını alacak olan ihtilal hükûmetini kurmuştur. Stavrianos'a göre Venizelos'un ihtilal kararını almasında Eylül 1916'da Kavala'nın Almanlar ve Bulgarlar tarafından işgali ve 8 bin Yunan askerinin hapsedilmek üzere Almanya'ya gönderilmesi etkili olmuştur (Stavrianos 2000: 568; Seligman 1921: 81; Anderson 2001: 344). İtilaf Devletleri Venizelos'un hükûmetini tanıırken, Venizelos da 24 Kasım 1916'da onların yanında savaşa dâhil olmuştur. Geçici Hükûmet İtilaf Devletleri ile birlikte Makedonya'da savaşacak askeri birlikler kurma-

ya başlamıştır (Başak 2015: 7; Erdem 2010: 99-100). Galip Kemalî Bey, Selanik merkezli hadiseleri, Fransızların Selanik, Girit ve Adalardan ibaret bir cumhuriyet kurmaya çalışmaları, Venizelos'un da cumhurbaşkanı olmak istemesi olarak yorumlamıştır (Söylemezoğlu 1946: 375). Ayrıca Fransızların Venizelos'a maddi destekte bulunduğunu da iddia etmiştir (BOA. HR. SYS. 2390-31/1).

İtilaf Devletleri Atina'daki Kral'ı ve hükûmeti baskı altına almaya devam etmişlerdir. Fransızlar Lambros hükûmetine bir nota vererek Yunan Donanması'nın teslim edilmesini, kıyıların silahsızlandırılmasını, demiryolları ve posta hizmetlerinin İtilaf Devletlerinin denetimine bırakılmasını istemişlerdir. Kısa süre içerisinde de bu taleplerini uygulamaya sokmuşlardır. Fransız Amiral Fournet'in, Yunan Hükûmeti'ne verdiği ve ellerindeki savaş mühimmatının da teslim edilmesini isteyen notası Yunan Hükûmeti tarafından reddedilmiş, bu durum Fransızları kızdırmıştır. Kral ve taraftarları da sert tedbirler almaya başlamış, savaş malzemelerinin Selanik'teki hükûmetin eline geçmesinden korktukları için silahlar vatandaşlara dağıtılmıştır. Fransız askerlerine Pire'ye çıkma ve Atina'ya ilerlemeleri emri verilmiş, ancak bunlar Kral taraftarı Yunanlıların oluşturduğu bir direnişle karşılaşmışlardır. Fransızlar birliklerini çekmek zorunda kalmıştır. Ancak buna tepki olarak Fransız Donanması'na Saray'ın bombalanması emri verilmiştir. Atılan topların üçü Saray'ın bahçesine düşmüştür. Konstantin taraftarları bu olayların müsebbibi olarak gördükleri Liberal Parti mensubu ve taraftarlarına karşı şiddet uygulamaya başlamış, Venizelistlerin evlerine ve gazetelerine saldırmışlardır. Kasım 1916'da gerçekleşen bu olaylar, Kasım Olayları ismiyle anılmıştır (Erdem 2010: 101; Stavrianos 200: 568).

Atina'da İtilaf Devletlerinin etkisi günden güne artmış, Fransızlar şehirdeki önemli noktaları işgal etmiş ve devriye gezmeye başlamışlardır. İttifak Devletlerinin sefirlerinin tutuklanacağı haberleri yayılmaya başlamıştır. Galip Kemalî Bey, Kral'ın tahttan indirileceğini öngörmüştür. Ancak sefir kısa bir süre sonra gerçekleşecek olan bu öngörüsünü göremeden Atina'dan ayrılmak zorunda kalmıştır. 19 Kasım 1916'da Fransız Amiral Fournet imzasıyla İttifak Devletlerinin sefirlerinin ve vatandaşlarının Atina'dan çıkartılacakları bildirilmiştir. Gerek Osmanlı sefiri gerek ise diğer İttifak Devletleri sefirleri bunu Yunan Hükûmeti ve Kral nezdinde protesto ettiler ise de sonuç değişmemiş, Yunan Hükûmeti elinden bir şey gelmediğini açıkça ifade etmiştir. 22 Kasım 1916'da diğer sefirler ile birlikte Galip Kemalî Bey ve ailesi Atina'dan ayrılmışlar ve İstanbul'a dönmüşlerdir (Söylemezoğlu 1946: 375, 385-391).

İtilaf Devletleri Kral Konstantin'in hâkimiyeti altındaki Yunanistan'a yedi ay süren ve Yunan halkına zor günler yaşatan sıkı bir abluka uygulamaya başlamıştır. Bu abluka, Milli Bölünme ve taraflar arasında çatışma devam ederken Lambros Hükûmeti istifa etmiş, yerine tekrar Zaimis Hükûmeti kurulmuştur (Stavrianos 2000: 568; Başak 2015: 6-7; Erdem 2010: 102-105).



Yunanistan'daki bu bölünme halk arasında büyük bir etki yaratmıştır. Bunun en önemli göstergesi 16 Aralık 1916'da Atina Başpiskoposun Kral taraftarı diğer piskoposlarla birlikte düzenlediği bir törenle Venizelos'u aforoz etmesidir. Bu törene 60 bin Atinalı katılmıştır (Stavrianos 2000: 568).

Buna karşılık Venizelos gittikçe güçlenmiş, Kral Konstantin'in hatta saltanatın durumu tartışılmaya başlanmıştır. Venizelos, İtilaf Devletlerinin Kral ile kendisini uzlaştırmaya çalışacağından endişe etmiş, cumhuriyet fikrini ortaya atmaya başlamıştır. Ona göre en iyi çözüm İngiliz kraliyet ailesinden birini Yunan tahtına oturtmak, ikinci en iyi çözüm ise bir cumhuriyet kurmaktır. Üçüncüsü ise Konstantin'in yerine yine Yunan hanedanından birini getirmektir (Smith 2012: 156-157).

Sonuçta İtilaf Devletleri, belki de Venizelos'un ehveni şer olarak gördüğü üçüncü seçeneği tercih ederek Konstantin'i tahttan indirmeye karar vermiştir. 11 Haziran 1917'de Konstantin'e bir nota vermişler<sup>11</sup> ve yirmi dört saat içinde tahtan çekilmesi veya Atina'yı bombalama seçeneklerini sunmuşlardır. Kral da tahtı ikinci oğlu Alesander'a bırakarak çekilmeyi tercih etmiştir. Konstantin, 1917 Haziranında Yunanistan'dan ayrılarak İsviçre'ye gitmiştir (Stavrianos 2000: 568). Yunan halkına veda ettiği bildiride, sadece Yunanistan'ın çıkarı için çalıştığını ancak olaylar karşısında boyun eğerek sevgili vatanını terk ettiğini ifade etmiştir. Kendisi ve Kraliçe'nin uzakta dahi olsalar, Yunan halkına karşı sevgilerini koruyacaklarını vurgulamış ve herkesin bu kararı sükûnetle karşılmasını rica etmiştir. Konstantin tahttan indirildikten sonra, önemli Venizelos karşıtları gözaltına alınmış veya sınır dışı edilmiştir. Gounaris, İon Dragumis, Dusmanisile Metaksas bunlardan birkaçıdır. Konstantin'in oğlu Alexandros Temmuz 1917'de mecliste yemin etmiş ve kral olmuştur. Venizelos yeniden iktidara gelmiş, böylece Milli Bölünme Venizelos'un zaferi ile sona ermiştir. Yeni hükûmetin ilk icraatı da elbette İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girmek olmuştur (Erdem 2010: 105-106). Ancak Venizelos ile Kral Konstantin arasındaki rekabet burada bitmemiş, 1920 seçimlerinde Venizelos yenilirken Kral Konstantin Yunanistan'a geri dönmüş, Venizelos ülkeden ayrılmak zorunda kalmıştır (Goldstein 1989: 356).

### **Sonuç**

Venizelos'un iktidara gelmesinden sonra büyük bir atılım yapan Yunanistan, Balkan Savaşları sonucunda topraklarını iki katına çıkarmayı başarmıştır. I. Dünya Savaşı Yunanistan'ın elde ettiği bu toprakları Bulgaristan'a ve Osmanlı Devleti'ne karşı koruma kaygısı yaşadığı dönemde ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu kaygılar savaşa yönelik politikasını etkilemiştir. Yunanistan'ın savaşa yönelik politikasını etkileyen bir diğer etken Megali İdea'dır.

---

<sup>11</sup> Stavrianos'a göre İtilaf Devletlerinin bu kadar uzun süre beklemelerinin nedeni Amerika kamuoyunun tepkisinde korkmalarıdır. Bu nedenle ABD İtilaf Devletlerinin yanında savaşa katıldığı Nisan 1917'den sonra Konstantin'e karşı harekete geçmişlerdir (Stavrianos 2000: 568).

Bu savaş Megaliİdea'yı gerçekleştirmek için bir fırsat olarak görülmüştür. Ancak savaşa kimin yanında katılacağı sorusu, İtilaf ve İttifak Devletlerinin de etkisiyle Yunanistan'da siyasi bir çekişmeye ardından da Milli Bölünme olarak adlandırılan iç çatışmaya neden olmuştur. Başbakan Venizelos ve taraftarları zafer elde edeceklerine inandıkları İtilaf Devletlerinin yanında savaşa katılarak Batı Anadolu'yu da ele geçirmek isterlerken Kral Konstantin ve taraftarları Almanya'nın yani İttifak Devletlerinin yanında yer almayı, hiç olmazsa tarafsız kalmayı tercih etmişlerdir.

Milli Bölünme sürecinin ortaya çıkmasındaki en önemli etken İtilaf Devletlerinin tutumudur. İtilaf Devletleri savaşın başlangıcında Yunan çıkarlarının Rus çıkarları ile çatışacağı düşüncesiyle ve Osmanlı Devleti ile Bulgaristan'ın tarafsızlığını bozar endişesiyle Yunanistan'ın kendi tarafında savaşa katılmasını istememişler, Yunan Başbakanı Venizelos'un açık teklifini reddetmişlerdir. Ancak Osmanlı Devleti'nin savaşa iştirakinden sonra özellikle de Çanakkale Savaşları sırasında bu devleti kendi taraflarına çekebilmek için yoğun çaba sarf etmişlerdir. Onların bu çabası Yunan siyasetçileri arasındaki fikir ayrılıklarını körüklemiş ve Milli Bölünme sürecinin sertleşmesine sebep olmuştur.

Osmanlı Devleti, Atina sefiri Galip Kemali Bey vasıtasıyla Yunanistan'ın yaşadığı bu süreci yakından takip etmiş ve Almanya ile birlikte Yunanistan'ın tarafsız kalması için çaba sarf etmiştir. Daha da önemlisi Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasında bir ittifak olabileceği fikri en azından sefir Galip Kemali Bey. Bazı Yunan devlet adamları tarafından dile getirilmiştir.

Çanakkale yenilgisi, Fransızların Almanlar karşısında geri çekilmesi, Bulgaristan'ın savaşa katılması ve Sırbistan'a saldırısı, Almanya-Avusturya ve Bulgaristan ittifakına karşı Sırbistan cephesinde aldıkları yenilgiler İtilaf Devletlerini Balkanlarda zor durumda bırakmıştır. Bu nedenle Yunanistan'ın kendi yanlarında savaşa girmesine ihtiyaç duymuşlar, bunu sağlayabilmek için bu ülkeye baskı yapmaya başlamışlardır. Ticareti engelleyerek Yunan halkını gıda sıkıntısı ile karşı karşıya bıraktıkları gibi ulaşım araçlarına el koymuşlardır.

Daha da kötüsü ilk olarak Selanik olmak üzere bazı Yunan topraklarını işgal etmişlerdir. Dikkat çekici ve vahim olan ise bu işgallere bizzat Yunan Başbakanı Venizelos'un siyasetinin fırsat sağlamasıdır. Venizelos'un, Bulgarlara karşı kullanılmak üzere İtilaf Devletlerinden asker talep etmesi İtilaf Devletlerine Selanik'e girme fırsatı vermiştir.

Venizelos istifa ettikten sonra İtilaf Devletleri Yunanistan'ın iç siyasetine müdahale etmeye ve kendi yanlarında savaşa katılması için baskı yapmaya devam etmişlerdir. Hatta bu dönemde Atina'daki Yunan Hükûmeti'nin ve Yunan Kralı'nın ülke içerisindeki iktidarı yok denecek kadar azalmıştır. Buna rağmen Kral ve taraftarları İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girmek için sonuna kadar direnmişlerdir.

Onların bu direnişi Venizelos'u amacına ulaşmak için daha radikal kararlar almaya zorlamış, Selanik'te İtilaf Devletleri yanlısı subaylar tarafından başlatılan ihtilalin başına geçmiş ve bir hükûmet kurmuştur. Venizelos,

İtilaf Devletlerinden aldığı yardımla Kral Konstantin'i tahttan indirmeyi başarmış, iktidara yeniden gelmiş ve elbette Yunanistan'ı İtilaf Devletlerinin yanında savaşa dâhil etmiştir.

1914'de başlayıp 1917'de biten bu süreç Yunanistan için bir utanç dönemidir (Anderson 2001: 344). Venizelos, Megali İdea'ya ulaşmak için ülkesinin bağımsızlığını dahi feda etmiştir. Bu, siyasetçilerin iktidarı elde etmek ve kendi fikirlerini kabul ettirebilmek için başka devletlerle iş birliği yaparak kendi devletlerini zor durumda bırakabildiklerinin en güzel örneğidir. Elbette İtilaf Devletlerinin 1916-1917 yılları arasında Yunanistan'da yürüttükleri siyaset büyük devletlerin kendi çıkarları için küçük bir devleti kullanmak için neler yapabildiklerinin bir göstergesidir.

## KAYNAKÇA

### Başbakanlık Osmanlı Arşivi(BOA)

DH.EUM. 1.Şube, 2-58, DH.EUM. 3.Şube, 2-68, DH.EUM. 3.Şube, 8-42, DH.EUM.3 Şube, 5-37, DH.EUM.3 Şube, 7-13, DH.EUM.3. Şube, 1-9, DH.EUM. 3.Şube, 4-7, DH.EUM.3.Şube, 5-16, DH.EUM.EMN, 116-67, DH.EUM.VRK, 25-4, DH.ŞFR. 41-141, DH.ŞFR. 51-77, DH.ŞFR. 54-68, HR.SYS. 2390-25, HR.SYS. 2105-08, HR.SYS. 2111-10, HR.SYS. 2381-3, HR.SYS. 2381-5, HR.SYS. 2384-22, HR.SYS. 2384-6, HR.SYS. 2390-25, HR.SYS. 2390-30, HR.SYS. 2390-31, HR.SYS. 2418-123, HR.SYS. 2420-26

### Kitap ve Makaleler

- ABBOTT G. F. (1922). *Greece and The Allies 1914-1922*, London.
- ANDERSON Matthew Smith (2001). *Doğu Sorunu 1774-1923 Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- BAŞAK Ünsal (2015). "Yunanca Kaynaklarda Çanakkale Savaşı", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 56.
- CLOGG Richard (2013). *A Concise History of Greece*, Cambridge-New York: Cambridge University Press.
- ÇETİN Nurten (2010). "1914 Osmanlı-Yunan Nüfus Mübadelesi Girişimi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 24.
- DEMİRÖZÜ Damla (2005). "Megaliİdea'dan Ankara Antlaşması'na (1930) Eleftherios Venizelos", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 35-36
- ERDEM Nilüfer (2010). *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekatı (1919-1923)*, İstanbul: Derlem Yayınları.
- GEORGE David Lloyd (1938). *The Truth about the Peace Treaties II*, London: Victor Gollanez LTD.
- GOLDSTEIN Eric (1989). "Great Britain and Greater Greece 1917-1920", *The History Journal*, XXXII/2 (Jun 1989).
- KALOUDIS George (2014). "Greece and the Road to World War I: To What End?", *International Journal On World Peace*, XXX/4.
- KAŞIYUĞUN, Ali (2014). *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Devleti'nin İttifak Arayışları ve I. Dünya Savaşı'na Girişi (1911-1914)*, Kahramanmaraş

- Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş (Basılmamış Doktora Tezi).
- KOLIOPOULOS John S. Ve Thanos M. Veremis (2010). *Modern Greece A History Since 1821*, Oxford, United Kingdom: Wiley-Blackwell.
- MAİOLO Joseph ve Tony Insall (2012). "Sir Basil Zaharoff and Sir Vincent Caillard as Instruments of British Policy towards Greece and the Ottoman Empire during the Asquith and Lloyd George Administrations 1915-18", *The International History Review*, XXXIV/4.
- OVALI Şevket (2007). "Tarihsel Bir Perspektiften Batı-Yunanistan İlişkisinin siyasi Arka Planı(1821-1945)", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, LXII/1.
- ÖZMAN M. Aydoğan (1988). "Lozan Antlaşmalarında Ege Adalarının Hukuki Statüsü", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XLIII/3.
- PROGONATİ, Erjada (2014). "The Chronicle of the First World War And Its Impact on the Balkans", *Akademik Bakış*, VII/14.
- SELIGMAN Vincent J. (1921). *The Victory of Venizelos*, London.
- SEMİZ, Yaşar (2014). "18 Mart 1915 Çanakkale Deniz Savaşı: Sebepleri, Gelişimi ve Sonuçları", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Dergisi*, S. 14.
- SMITH Michael Llewellyn (2012). "Venizelos' Diplomacy, 1913-1920: From Balkan Alliance to Greek Turkish Settlement", *Eleftherios Venizelos: The Trials of Statesmanship*, ed: Paschalis Kitromilides, Published to Edinburgh Scholarship Online.
- SÖYLEMEZOĞLU Galip Kemalî (1946). *Canlı Tarihler, Hatıraları (Atina Sefareti 1913-1916)*, İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- STAVRIANOS L. S. (2000). *The Balkans Since 1453*, The United Kingdom: C. Hurst&Co (Publishers) Ltd.
- The Greek White Book*, Diplomatic Documents 1913-1917 (1918), New York.
- YELLİCE Gürhan (2016). "Birinci Dünya Savaşı ve Yunanistan; Çanakkale'den Milli Bölünmeye", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XVI/32.
- YELLİCE Gürhan (2017) "Balkan Savaşlarından Birinci Dünya Savaşına Osmanlı Yunan İlişkilerinde Sakız ve Midilli Meselesi, 1912-1914", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XVII/2 (Kış 2017).